

Svar på bestilling: Innspill til handlingsplan for deltagelse

Kulturtanken og Kulturdirektoratet viser til bestilling fra Kultur- og likestillingsdepartementet, datert 7. desember 2023, om innspill relatert til handlingsplan for like muligheter til å delta i kultur-, idretts- og friluftslivsaktiviteter for barn og unge.

Kulturtanken og Kulturdirektoratet har samarbeidet om leveransen, sistnevnte også i rollen som sekretariat for Kulturrådet/Norsk kulturfond. Vi har disponert svaret etter følgende mal, der punktene samsvarer med spørsmålene fra bestillingen:

1. Kunnskapsoversikt relatert til barn og unges kulturbruk og deltagelse, inkludert hovedanbefalinger fra de aktuelle rapportene.
2. Oversikt over pågående prosesser i Kulturtanken, Kulturdirektoratet og Kulturrådet som handler om barn og unges kulturbruk og inkludering av barn og unge, og en vurdering av hvordan dette arbeidet kan sees i sammenheng med handlingsplanen.
3. Beskrivelse av innhold og erfaringer fra tilskuddsordninger forvaltet av Kulturtanken, Kulturdirektoratet og Kulturrådet som bygger opp under barn og unges deltakelse/opplevelse av kunst og kultur, og en vurdering av hvordan disse kan styrkes/innrettes for bedre effekt og treffsikkerhet.
4. Faglig vurdering av Kulturpass.
5. Anbefalinger og tiltak for like muligheter til å delta i kultur-, idretts- og friluftslivsaktiviteter for barn og unge, inkludert forslag til hva som bør utredes mer.

Sammendrag

Basert på vårt kunnskapsgrunnlag, pågående prosesser og dialog med feltet, anbefaler vi at Regjeringens handlingsplan for deltagelse i kultur-, idretts- og friluftaktiviteter blant annet (men ikke uttømmende) ser på tiltak innen følgende områder:

- *Likestilling og forebygging av diskriminering* (f.eks. tiltak som styrker inkluderende rekrutteringspraksis, tilrettelegging for opplæring om likestilling).
- *Rammevilkår for aktiviteten og organisasjonene* (f.eks. økonomiske tilskudd som fremmer like muligheter til å delta, tiltak som stimulerer til mangfold i team som skal lede barn og unge).
- *Medvirkning* (aktiv involvering av barn og unge, tiltak som skaper inkluderende møteplasser).
- *Partnerskap og koordinering* (tiltak som fremmer tverrsektoriell koordinering, lokale partnerskap mellom aktører i kulturliv og kommune og fasiliterer deling av god praksis).
- *Informasjon om kunst- og kulturtilbud til barn og unge* (tiltak som skaper synlighet for eksisterende tilbud og gir bedre informasjon om muligheter for økonomisk tilskudd og/eller redusert betaling).
- *Nye tilbud* (tiltak som stimulerer til variert aktivitet, tiltak som legger til rette for fleksible strukturer og fremmer digital deltakelse).
- *Nye finansieringsmodeller* (utvikling av fleksible modeller som støtter samarbeid mellom ulike aktører).
- *Forskning og kunnskapsutvikling* (FoU bør integreres i arbeidet med, og som en del av, implementeringen av handlingsplanen).

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
1. Kunnskapsoversikt	6
1.1. <i>Kunnskap om barn og unges kulturbruk</i>	6
Barns kulturbruk i tall	8
Den kulturelle skolesekken	9
Kvalitative rapporter om barns kulturbruk utenfor DKS.....	12
Metodeperspektiver i forskningen	12
1.2 <i>Kunnskap om barn og unges deltagelse i organiserte kulturaktiviteter.....</i>	13
Rapporter om datakultur, inkludering og deltagelse	19
1.3. <i>Kunnskapssammenstilling som løfter barn og unges ønsker til kulturtilbud</i>	22
2. Oversikt over pågående prosesser i Kulturtanken, Kulturdirektoratet og Kulturrådet av relevans for handlingsplanen.	24
2.1. <i>Kulturtanken: Innspillsprosess, barn og unges stemmer</i>	24
2.2. <i>Kulturtanken: Ungdomsråd</i>	25
2.3. <i>Kulturtanken: Barne- og ungdomskulturnettverket (BUK).....</i>	25
2.4. <i>Kulturtanken: Innovasjonsnettverket.....</i>	26
2.5. <i>Kulturtanken: Deltagelse i Operativ gruppe/ samfunnsoppdraget</i>	26
2.6. <i>Kulturtanken: Oppfølging av lavinntektsstrategi og samlet rapportering fra tilskuddshavere under Kultur- og likestillingsdepartementet</i>	27
2.7. <i>Kulturtanken: Kunst og kultur til barnehagebarn</i>	27
2.8. <i>Kulturtanken: Utviklingsprosesser i DKS.....</i>	28
2.9. <i>Kulturtanken og Kulturdirektoratet: Systematisk arbeid for økt mangfold.....</i>	29
2.10. <i>Kulturdirektoratet: FoU-satsning, Bruk av kunst og kultur</i>	30
3. Beskrivelse av innhold og erfaringer fra tilskuddsordninger forvaltet av Kulturtanken, Kulturdirektoratet og Kulturrådet av relevans for handlingsplanen.....	30
3.1. <i>Kulturtanken: Tilskuddsordning for inkludering i kulturlivet.....</i>	30
3.2. <i>Kulturtanken: Tilskuddsordning for Involvering av barn og unge i planprosesser i kommunene</i>	31
3.3. <i>Kulturtanken: Såkornmidler til digitalt kulturbruk for unge (2021)</i>	32
3.4. <i>Kulturtanken: Utlysning av masterstipender</i>	33
3.5. <i>Kulturrådet/ Kulturdirektoratet: Skolebibliotekordning</i>	33
4. Kulturpass for ungdom	33
5. Anbefalinger og tiltak for like muligheter til å delta i kultur-, idretts- og friluftslivsaktiviteter for barn og unge	34
<i>Likestilling og forebygging av diskriminering</i>	35
<i>Rammevilkår for aktiviteten og organisasjonene.....</i>	35
<i>Medvirkning</i>	35
<i>Partnerskap og koordinering</i>	36

<i>Informasjon om kunst- og kulturtilbud til barn og unge</i>	36
<i>Nye tilbud</i>	36
<i>Finansieringsmodeller</i>	37
<i>Forskning og kunnskapsutvikling</i>	37
<i>VEDLEGG I – Rapporter om helhetlig innsats for barn og unge</i>	38
<i>VEDLEGG II – Sammendrag av fritidskort-rapport</i>	41

Vi vil innledningsvis gi en presentasjon av etatenes historikk og ulike roller i relasjon til bestillingen:

Kulturtanken ble opprettet i 2017, og er nå statens forvaltningsorgan for barne- og ungdomskultur. Med barne- og ungdomskultur menes kunst- og kulturuttrykk som har barn og unge som målgruppe, både som mottakere, deltakere og aktører. Kulturtanken rådgir departementene i spørsmål om barne- og ungdomskultur, tilrettelegger for samarbeid og samordner innsats på feltet i dialog med relevante aktører, har oversikt over kunnskap på området og forvalter ulike virkemidler. Kulturtanken ivaretar dessuten det nasjonale ansvaret for **Den kulturelle skulesekken (DKS)**, og skal bidra til å styrke og utvikle DKS i samarbeid med fylkeskommuner og kommuner.

Kulturdirektoratet har som formål å stimulere samtidens mangfoldige kunst- og kulturuttrykk, og skal bidra til å løfte fram kulturens rolle i samfunnet. Direktoratet gir statlige tilskudd til kunst og kultur over hele landet, driver utviklingsarbeid og er rådgiver for staten i kulturspørsmål. Kulturdirektoratet er også sekretariat for Kulturrådet, Statens kunstnerstipend og Fond for lyd og bilde, som alle gir tilskudd på armlengdes avstand fra myndighetene.

Frem til 2015 hadde virksomheten et eget faglig utvalg for barne- og ungdomskultur. Med nedleggelsen av det faglige utvalget, forsvant også prosjektstøtteordning for barne- og ungdomskultur. Disse midlene ble fordelt på andre fagområder i Kulturfondet. Bakgrunnen for å avvikle ordningene var oppfatningen av at å opprettholde en særbehandling ville gå utover målet om å heve statusen til barne- og ungdomskulturen. Fra 2016 fikk alle fagutvalg og Kulturrådet som organ ansvar for å utvikle forståelsen av kvalitet på kunst og kultur med ung målgruppe, og i strategien ble det målfestet:

At barn og unge blir sett og møtt av kunst som er relevant for dem og som utfordrer dem til selv å bli kreative og kritiske borgere (...) særlig oppmerksomhet til kunst og kultur for barn og unge ved å stimulere til kunstnerisk produksjon, formidling og utvikling, og bidra til kritisk refleksjon og samtale på dette feltet.

Etter navneendringen til Kulturdirektoratet i 2023 er det tydeliggjort at Kulturrådet er de ti medlemmene oppnevnt i et uavhengig kollegialt organ til å forvalte Kulturfondet og være rådgiver for staten i kunst- og kulturspørsmål, mens Kulturdirektoratet er underlagt Kultur- og likestillingsdepartementet for å fatte beslutninger på vegne av departementet, samt være sekretariat for kultursektorens armlengdesorganer.

Kulturrådet forvalter Kulturfondet på om lag en milliard kroner i 2023 og omtaler barn og unge i sin egen strategi for 2021 – 2024. Kulturrådet peker på to satsingsområder for perioden:

- (1) Mangfold – flere stemmer, uttrykk og estetiske praksiser
- (2) Større ytringsrom – friksjonsfylte fellesskap.

Under det første satsingspunktet sier strategien om barn og unge:

Barn og unge har samme rett til et bredt, relevant, representativt og tilgjengelig kunst- og kulturtilbud som voksne. Rådet vil ha et særlig blikk for prosjekter og skapende prosesser som inkluderer og reflekterer barn og unges virkelighet, og skapes i nærhet med deres hverdag.

Dette premisset er altså satt for alle Kulturrådets ordninger og er med i diskusjonene de ulike fagutvalgene har for fordeling av tilskudd. Det er ikke lagt opp egne kvoter eller ordninger for kunst og kultur av, med eller for barn og unge, men vurderingen gjøres forsøksvis med et særlig blikk for denne målgruppa.

I og med evalueringen og videreføringen av Kulturtanken¹, finnes det nå et eget statlig organ som skal utvikle kunst og kultur av, med og for barn og unge, noe som også gjør at Kulturdirektoratet ikke har den samme forventningen om å være organet med det samme oppdraget. Arbeid med kunst og kultur *av* og *med* barn og unge er dermed minimalt i Kulturdirektoratet, mens virksomheten fortsatt opplever å ha en rolle for utvikling av kunst og kultur *for* barn og unge, altså produksjon og formidling av kunst og kultur av høy kvalitet med barn og unge som målgruppe som publikum. Denne forståelsen av ansvar gjelder også i stor grad Kulturrådet, Statens kunstnerstipend og Fond for lyd og bilde, som Kulturdirektoratet er sekretariat for.

1. Kunnskapsoversikt

Følgende kunnskapsoversikt inneholder nøkkelinnsikter rundt (1.1.) barn og unges kulturbruk, (1.2.) deltagelse i organiserte kulturaktiviteter, og (1.3.) hvilket tilbud barn og unge, på bakgrunn av avsluttede innspillsprosesser, har uttrykt at de ønsker seg.

Koronapandemien representerer et veiskille for kulturlivet generelt, og barne- og ungdomskultur spesielt². Kunnskapsoversikten befatter seg derfor hovedsakelig med litteratur fra 2018 til 2023. Den viser status før pandemien og trender for barn og unges kulturbruk og deltagelse etter pandemien.

Vi vet foreløpig lite om hvorvidt korona representerer en tidsbegrenset unntakstilstand eller et definitivt brudd med før-pandemiske trender for kulturbruk og deltagelse. Denne innsikten vil først bli synlig over tid. Vi har imidlertid kunnskap som viser at digital kulturbruk ble viktigere under pandemien (se eget punkt om datakultur, inkludering og deltagelse). Vi vet også at mange frivillige har forsvunnet fra kulturlivet, og at dette har hatt effekt på tilbudet til barn og unge.

1.1. Kunnskap om barn og unges kulturbruk

I denne bolken beskriver vi både *kvantitative parametere* for barn og unges deltagelse og rapporter som skildrer barn og unges *kvalitative opplevelser* av og med kunst og kultur. I tillegg til det offentlig finansierte kulturtilbudet for, av og med barn og unge, finnes det også kommersielle tilbud for målgruppen. Vår leveranse omhandler i hovedsak ikke sistnevnte del av kulturbruken og kulturtilbudet, selv om enkelte overlappende elementer vil løftes.

Fremtidens kultur i et brukerperspektiv (InFuture, 2018) fremhever at unges kulturbruk avviker fra den øvrige befolkningens, og viser til flere studier som synliggjør et *trendbrudd*, hvor unge ikke lenger får samme kulturelle adferd som sine foreldre når de blir voksne. Hvilket kunst- og kulturtilbud som oppleves som *relevant* for barn og unge er med andre ord i stor endring, noe som har viktige implikasjoner for utformingen av kultur- og frivillighetspolitikken generelt, og den kommende handlingsplanen spesielt.

¹ Oxford Research/ Høgskulen på Vestlandet (2023). [DKS og Kulturtanken En utredning bestående av en kartlegging av DKS og en evaluering av Kulturtanken](#).

² Bekeng-Flemmen, Håkon; Hege Andersen, Ellen Aslaksen, Ida Gram, Anja Nylund Hagen, Espen Hernes (2022). *Sterkere tilbake: Pandemiens konsekvenser for kultursektoren og mulige virkemidler for gjenoppbygging. Sluttrapport for prosjektet «Gjenoppbygging av kultursektoren» 2021–2022*. Kulturdirektoratet/ NFI.

Tittel: *Ung kultur – Et kunnskapsgrunnlag*
Forfatter: Ole Marius Hylland, Åsne Dahl Haugsevje, Alf Jørgen Schnell og Kristine P. Miland
Type rapport/avsender: Forskningsrapport, Telemarksforskning (TF-rapport 493)
År: 2019

Innsikt: På oppdrag fra Kultur- og likestillingsdepartementet, utarbeidet Telemarksforskning i 2019 en kunnskapsbase om barn og unges kultur- og hverdagsliv før og nå, både nasjonalt og lokalt, analogt og digitalt. Rapportens tall baserer seg på Norsk kulturindeks, en årlig oversikt over kulturtilbud og kulturaktivitet i norske kommuner, regioner og fylker, utarbeidet av Telemarksforskning³. Det mest bemerkelsesverdige ved dataene er ikke bare den høye kulturbruken blant denne unge aldersgruppen, men også at den har vært svært stabil over tid.

Imidlertid observerer forskerne en liten endring i tallene fra Statistisk sentralbyrå, som antyder at tradisjonelle kulturaktiviteter som bibliotek og museum har opplevd en nedgang i besøk, mens scenekunst, opera, ballett/dans, teater/musikal/revy har fått økt oppmerksomhet blant de unge. For eksempel sank andelen unge som oppsøkte folkebibliotekene fra 76 % i 1991 til 68 % i 2016. Samtidig økte andelen som oppsøkte teater/musikal/revy fra 51 % til 58 %. (s.17-18)

Tallene i denne undersøkelsen og flere andre studier behandler barn og unge som en samlet gruppe. Likevel er det tydelig at gruppen som studeres, ikke er ensartet: Omfanget og mønsteret av kulturbruk henger sammen med faktorer som utdanning og inntekt. Med andre ord, borgere med høyere utdanning og inntekt – samt deres barn – har en tendens til å bruke kultur mer generelt, og det er også de som i større grad engasjerer seg i såkalte smale kulturformer. For eksempel viser Kulturskolerapporten "Kultur + skole = sant" (Berge *et al.* 2019) klare sammenhenger mellom foreldres utdanningsnivå og barnas deltakelse i kulturskolen. Dersom mor eller far har høy utdanning, er sannsynligheten større for at barnet deltar i kulturskolen. Spesifikt omtales barn og unges deltakelse i kulturskolen nærmere under Punkt 1.2.

Tittel: *Barn og unges kulturbruk – En kunnskapsgjennomgang*
Forfatter: Nanna Løkka
Type rapport/avsender: Forskningsrapport, Telemarksforskning (TF-rapport 635)
År: 2021

Innsikt: Rapporten, utført på oppdrag for Kulturtanken, gir en oppdatert oversikt over barn og unges kulturbruk i etterkant av koronapandemien. Den analyserer adferden til barn og unge innen kulturfeltet, deres behov og motivasjon, og ser også på utviklingen over tid. Rapporten ser også på forskjeller i kunnskapsgrunnlaget om kulturbruk og -deltakelse innenfor det private, det offentlig finansierte, det frivillig organiserte kulturtilbudet og egenorganisert aktivitet.

Barn og unge har nå tilgang til et bredere spekter av kulturtilbud. Samtidig ser man færre arenaer uten et spesialisert innhold. Generelt sett er kulturbruken blant barn og unge svært omfattende og stabil. Dette inkluderer tradisjonelle kulturaktiviteter som scenekunst, opera, ballett/dans, teater/musikal/revy, bibliotek og museum. Det offentlige tilbudet har gjennomgått en profesjonalisering med økt bruk av

³ Indeksen er basert på registerdata fra en rekke offentlige etater, interesseorganisasjoner og foreninger.

ansettelser og bedre tilrettelagte lokaler enn tidligere. Dette har ført til endringer i betingelsene for frivillig innsats rettet mot barn og unge, med mindre dugnadsinnsats og mer profesjonalisering. Antallet oppgaver har blitt færre, og tilgangen til lokaler er blitt vanskeligere. Barn og unges kulturbruk fokuserer i større grad på deltakelse og medvirkning enn tidligere.

I tillegg har det vært betydelige endringer knyttet til bruken av nye digitale plattformer og ny teknologi innen kultur- og mediesektoren (s.13). Sosiale medier, strømmetjenester og dataspill utgjør nøkkelaktiviteter for barn og unge. Løkkas rapport påpeker at det særlig mangler kunnskap om den nye digitale kulturbruken, spesielt egne initierte aktiviteter knyttet til dette, hvordan minoriteters kulturbruk samspiller med og skiller seg fra kulturbruken til majoriteten, og hva barn og unge opplever som relevant og av høy kvalitet. Videre påpeker rapporten at dagens statistiske kategorier ikke er oppdatert med tanke på kultur- og mediebruken til barn og unge; blant annet er skillet mellom kultur og medier lite tidsriktig.

Barns kulturbruk i tall

Kulturdirektoratet lager statistikk basert på arrangements- og publikumsrapporter fra musikk- og scenekunstvirksomheter som får tilskudd over statsbudsjettet. Statistikken gir et bilde av institusjonenes aktivitet rettet mot barn og unge som målgruppe. Oversikten baserer seg på institusjonenes egne rapporter, og tall på publikum (tilskuere) vil inneholde også voksne publikummere, selv om produksjonene var rettet mot barn og unge.

Virksomhet	Arrangement	Tilskuere på	Tilskuere på	Tilskuere per
	rettet mot barn og unge	arrangement rettet mot barn og unge	DKS arrangement	arrangement rettet mot barn og unge
	4 804	640 038	178 453	
Arktisk Filharmoni	71	9 156	4 563	129
Bergen Nasjonale Opera	45	3 930	2 974	87
BIT Teatergarasjen	-	-	-	
Black Box Teater	14	1 913	200	137
Brageteatret AS - Regionteater for Buskerud	413	33 587	26 951	81
Carte Blanche AS	17	1 953	1 711	115
Dansens Hus AS	60	4 668	1 859	78
Den Nationale Scene A/S	129	20 216	5 299	157
Den Norske Opera & Ballett as	257	41 555	2 133	162
Det Norske Blåseensemble anno 1734	20	2 030	-	102
Det Norske Kammerorkester	16	7 670	-	479
Det Norske Solistkor	2	33	-	17
Det Norske Teatret	401	46 271	5 895	115
Det Vestnorske Teateret AS	40	5 259	3 958	131
Edvard Grieg Kor	26	9 440	1 578	363
Figurteatret i Nordland	34	3 972	80	117
Grenland Friteater / Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival	68	13 265	1 265	195
Haugesund Teater AS	22	1 264	1 385	57
Hålogaland Teater	170	13 118	1 650	77

Kilden Teater- og Konserthus for Sørlandet	186	27 871	4 426	150
Musikkselskapet Harmonien	143	19 378	10 843	136
Nasjonal Jazzscene	9	1 000	-	111
Nationaltheatret	126	29 385	5 950	233
Nordic Black Theatre		2 808	801	
Nordland Teater AS	113	8 956	429	79
Opera Nordfjord, Stiftinga	5	776	291	155
Opera Rogaland IKS	5	354	-	71
Opera Trøndelag	2	1 527	1 017	764
Opera Østfold Fredriksten Festning	56	5 460	582	98
Operaen i Kristiansund AS	28	2 810	409	100
Oscarsborg Operaen, Stiftelsen	2	180	-	90
Oslo-Filharmonien	57	104 430	8 059	1 832
Riksscenen for nasjonal og internasjonal folkemusikk, joik og folkedans	20	841	-	42
Ringsakeroperaen, Stiftelsen	11	191	-	17
Rogaland Teater AS	170	27 929	1 970	164
Rosendal Teater	355	28 383	27 426	80
Samovarteateret	26	2 430	713	93
Stavanger Symfoniorkester		23 973	12 000	
Stella Polaris	20	14 489	789	724
Studium Actoris	28	2 123	-	76
Teater Ibsen - Telemark og Vestfold Regionteater AS	137	8 610	1 586	63
Teater Innlandet AS	39	2 812	3 099	72
Teater Manu	32	2 692	-	84
Teater Vestland AS	59	3 886	1 937	66
Teatret Vårt - AS Regionteateret i Møre og Romsdal	141	8 754	-	62
Trondheim Symfoniorkester & Opera	13	6 511	600	501
Trondheimsolistene	6	590	200	98
Trøndelag Teater AS	119	27 812	10 239	234
Turnéteatret i Trøndelag	42	2 739	2 303	65
Unge Viken Teater	994	46 863	17 862	47
Østfold Internasjonale Teater	55	4 175	3 421	76

Norsk kulturbarometer (SSB), som viser befolkningens bruk av kulturtilbud, peker i [2021](#) på at barn og unge var den aldersgruppen i samfunnet som brukte kulturtilbud aller mest. 58 % av barn mellom 9 og 12 år hadde vært på folkebibliotek i løpet av året. De fleste var der sammen med familien. 75% var på kino, 45% på museum og 33% på teater.

Den kulturelle skolesekken

En svakhet ved tallene fra SSB er at de ikke skiller mellom kulturbruk i og utenfor skolen. For kulturbrukerne i barneskolealder er dette en vesentlig forskjell. Den kulturelle skolesekkens omfang gjør

at de aller fleste elever har vært publikum på et eller flere kulturtilbud i løpet av et år. Telemarksforskning har gjennomført *Drammensundersøkelsen* (Hylland og Haugsevje, 2016⁴), som viser tydelig hvilken betydning DKS har hatt for disse tallene. Det er f.eks. 44 % som sier at de har vært på en konsert på fritiden i løpet av de siste 12 månedene, mens hele 86 % sier de har vært på en konsert i skoletiden. På samme måte er det over 60 % som sier de har vært på en teaterforestilling på skolen, mens bare 28 % har vært på en forestilling på fritiden. Med andre ord er det «liten tvil om at det er Den kulturelle skolesekken som er den viktigste leverandøren av levende musikk og scenekunst til barn og ungdom, både i Drammen og i resten av landet».⁵

Tittel: *DKS årsrapport*
Forfatter: Kulturtanken
Type rapport/avsender: Årsrapport for Den Kulturelle skolesekken
År: 2021, 2022

Innsikt: DKS-ordningen skal sikre at *alle* elever i norsk skole (ca. 825.000) får et likeverdig og variert kunst- og kulturtilbud av høy kvalitet. Som et bidrag til barn og unges dannelse og utdanning, ble det i 2022 gjennomført i snitt 2,9 kunstmøter per elev. Det er en betraktelig økning fra 2021 (korona), da det var færre enn to. DKS er nesten tilbake på samme nivå som normalåret 2019, da snittet lå på 3,1 møter per elev. I Kulturtankens årlige dialogmøter forespeiler fylkeskommunene tre kunstnerbesøk i gjennomsnitt fremover. Dette er under 2017-tall, hvor det lå på over fire.

47% av kommunene i landet har en besøksandel i DKS på 2–3 forestillingsbesøk per barn i grunnskolealder. 30% har 3–4 besøk, mens kun et fåtall (9%) har flere besøk enn dette. Antall besøk på DKS-forestillinger i kommunene varierer fra 93 i Vevelstad til 181 000 i Oslo⁶.

Antall kunstmøter per elev per år fremholdes ofte som selve målestokken på ordningens tilstand. Samtidig gir en kvantitativ måling av kunstmøter et begrenset bilde av ordningen. Andre viktige faktorer som må tas hensyn til, er møtenes *kvalitet* og *varighet*. I 2022 så vi et høyt antall kunstmøter av lengre varighet, fra to til fem skoletimer. Både film, kulturarv og visuell kunst hadde en overvekt av slike møter. Litteratur, scenekunst og musikk hadde flest møter av kortere varighet (inntil to timer), noe som kan ha sammenheng med at de egner seg for kortere, performative fremføringer.

Tittel: *Opplevelser av Den kulturelle skolesekken (DKS): En kvalitativ analyse av erfaringer fra elever på ungdomstrinnet*
Forfatter: Andrea Løver, Magnus R. Mostad, Andreas Bårdli, Kevin Johansen
Mediå, Aksel Tjora
Type rapport/avsender: Forskningsrapport, Sosiologisk Poliklinikk
År: 2023

Innsikt: I 2023 gjennomførte Sosiologisk Poliklinikk, tilknyttet NTNU i Trondheim, en kvalitativ studie på oppdrag fra Kulturtanken om betydningen av DKS for elever i ungdomsskolen. Innsamling av data ble gjort gjennom observasjon og fokusgruppeintervjuer i skoleklasser. Forskergruppen undersøkte

⁴ Hylland, Ole Marius og Åsne Dahl Haugsevje (2016). *Kultur for å delta: Kulturbruk og kulturarbeid blant barn og unge i Drammen*. TF-rapport 383, Telemarksforskning.

⁵ Hylland, Ole Marius; Åsne Dahl Haugsevje, Alf Jørgen Schnell og Kristine P. Miland (2019). *Ung kultur – Et kunnskapsgrunnlag*. TF-rapport 493, Telemarksforskning: s.27.

⁶ Hylland, Ole Marius; Åsne Dahl Haugsevje, Alf Jørgen Schnell og Kristine P. Miland (2019). *Ung kultur – Et kunnskapsgrunnlag*. TF-rapport 493, Telemarksforskning: s.14.

hvordan utvalgte DKS-produksjoner påvirket sosiale relasjoner, klasse miljø/felleskap, samt personlige opplevelser av kunst og kultur. I konklusjonen løfter de særlig tre innspill til hvordan DKS kan styrke elevenes opplevelse av kunst og kultur som positivt, noe som kan skape interesse for ulike kunstformer og i noen grad gi anledning til økt deltagelse og samhandling elever imellom:

1. Koordinere bedre med skolene i forkant slik at kontaktlærere eller andre som kjenner klassene kan gi relevant forhåndsinformasjon og sette av tid til samtaler om produksjonene i etterkant.
2. Legge mer *aktivitet* inn i DKS-produksjoner, gjerne med gruppebaserte opplegg og, dersom det egner seg i den konkrete produksjonen, elementer av spill eller konkurranse. Dette kan fremme sosial interaksjon og fellesskap i klassen.
3. Undersøke flere former for heldagsopplegg (utflukt), der elevene reiser bort fra skolen og får kulturelt og sosialt utbytte, både under transport og ved besøk/produksjon.

Punkt 1 er noe fylkene og Kulturtanken allerede jobber mye med. Samtidig vet vi at lærerne sliter under høyt arbeidspress og økende krav til mange former for oppfølging av elever i sin hverdag. Punkt 2 krever et DKS-internt utviklingsarbeid⁷. Samtidig ser vi at aktører i kunst- og kulturfeltet i stadig større grad utvikler interaktive produksjoner, så her får DKS drahjelp fra utviklingen i kunstfeltet mer generelt. Punkt 3 er mer krevende i den forstand at det vil medføre større inngripen i skolens planlegging av årsplaner og ikke minst kreve økte ressurser til DKS-produksjoner. Rapportens analyse peker imidlertid på at heldagsopplegg skaper sosiale opplevelser og minner på et helt annet nivå enn korte kunstnerbesøk på skolene. Forskerne anbefaler at Kulturtanken utreder nye formater for heldagsopplegg.

Tittel: *Plan B? Digitale formidlingstilbud i Den kulturelle skolesekken (DKS) under Covid-19*
Forfatter: Ola K. Berge, Åsne Dahl Haugsevje og Kristine Miland.
Type rapport/avsender: Forskningsrapport, Telemarksforskning
År: 2021

Innsikt: Telemarksforskning publiserte i 2021 en rapport om digitalt formidlingstilbud i DKS under koronapandemien. Pandemien snudde opp ned på skole-Norge i 2020 og 2021, noe som gjorde det vanskelig å gjennomføre ordinær kunst- og kulturformidling i regi av DKS. Basert på et empirisk datamateriale bestående av intervju med kunstnere, DKS-produsenter i fylkeskommunen, aktører med digital produksjonskompetanse, som f.eks. filmproduksjonsselskap, lærere og elever, gir rapporten innsikt i DKS-feltets opplevelser av og erfaringer med digitale DKS-produksjoner. Rapporten løfter flere fordeler for elevenes engasjement og deltagelse ved digitale DKS-produksjoner. Helt sentralt står det å møte barn og ungdom på det som er deres hovedarena for kommunikasjon; digitale plattformer. Slike plattformer innebærer bruk av nye og tilpassede estetiske og kommunikative praksiser. Det digitale formatet kan nemlig også være et utgangspunkt for en *annen* type interaksjon enn den man er vant til. Både kunstnere, lærere og elever framhevet at det i flere tilfeller var lettere å stille direkte og konfronterende spørsmål til dem som formidlet, når de kunne gjøre det f.eks. gjennom chattefunksjon. Flere sier at de ikke ville våget å være så direkte dersom de satt i klasserommet og hadde fysisk besøk (s.8). Noen elever mener at det er lettere å konsentrere seg under digitale produksjoner enn fysiske, andre opplever det motsatt.

⁷ Her kan vi blant annet vise til DiSko-prosjektet (2017-2020), et innovasjonsprosjekt finansiert av NFR. I Diskoprojektet har forskere fra Høgskulen på Vestlandet undersøkt hva som skjer når en gjennom utstrakt bruk av dialog søker å oppheve den tradisjonelle sender-mottakerrelasjonen i skolens kunstformidling. Se flere detaljer her: <https://hvlopen.brage.unit.no/hvlopen-xmlui/handle/11250/2723184>

Kvalitative rapporter om barns kulturbruk utenfor DKS

Tittel: *Samarbeid mellom små og store vesen*
Forfatter: Merete Jonvik og Hans Edward Hammonds
Type rapport/avsender: Rapport Kulturrådet utgitt av Vigmostad & Bjørke AS
År: 2021

Innsikt: Rapporten forteller om et kunst- og forskningsprosjekt i regi av Merete Jonvik og Hans Edward Hammonds som utforsker likeverd og flat struktur i kunstproduksjon der barn og voksne samarbeider. Motivasjonen er et ønske om å løfte fram barns egne kunstneriske uttrykk, samt nysgjerrighet på hvilke verk og erkjennelser som kommer ut av et forsøksvis likestilt samarbeid. *Hvilken form tar kunstneriske skaperprosesser under stor grad av frihet? Hvilke kunstneriske uttrykk kommer fram hos barn når de skaper under svak grad av styring? Hvordan vurdere den kunstneriske kvaliteten på verk som kommer ut av involverende prosesser?* I takt med økt fokus på barns aktive medvirkning i kunstopplevelser og kunstproduksjon, blir diskusjonene av hvordan, hvorfor og med hvilken virkning man involverer, satt på dagsorden. Samarbeid mellom små og store kan leses som et innspill til disse diskusjonene. Spesielt undersøkes det hvordan man vurderer den kunstneriske verdien i deltakerbaserte kunstprosjekter, og hvordan man involverer barn i kunstneriske praksiser, og hvilken virkning slik involvering har.

Tittel: *Barnehagebarns kunstmøter på museum*
Forfatter: Marit Holm Hopperstad, Lise Hovik, Jørgen Moe og Jan Ketil Torgersen
Type rapport/avsender: Rapport Kulturrådet
År: 2021

Innsikt: Studien tar utgangspunkt i at barnehager og museer er samfunnsinstitusjoner, som begge på ulikt vis, har ansvar for å legge til rette for at kunst får en plass i barns liv. Museer er offentlige arenaer for barns kunstmøter mens barnehagene skal gi barn møter med ulike kunstneriske og kulturelle uttrykk som gjenspeiler samfunnets mangfold. Studien undersøker hvordan barna møter kunst i en museumssammenheng. Studien beskriver også barns fortellinger skapt i barnehagen med museumsbesøkene som bakteppe. Forfatterne peker på at kunst og kulturopplevelser for barn og unge henger tett sammen med deltakelse i et sosialt fellesskap. Studien viser til internasjonal forskning på feltet mens den også viser at den norske forskningen er beskjeden.

Metodeperspektiver i forskningen

Tittel: *Barn om kunst. Metodeutfordringer i forskning om kunst og kultur for barn og unge*
Forfatter: Åsne Dahl Haugsevje, Heidi Stavrum og Mari Torvik Heian
Type dokument/ avsender: Forskningsartikkel i Nordisk kulturpolitisk tidsskrift Vol.2/utg. 1
År: 2019

Innsikt: Artikkelen drøfter metodiske utfordringer knyttet til å få tilgang på barn og unges egne perspektiv og synspunkter på kunst- og kulturopplevelser. Artikkelen handler om barn og unges synspunkter på kunst- og kulturopplevelser de har deltatt i, eller vært publikum på. Forskerne konkluderer med at til tross for at det er praktisk krevende og har flere fallgruver å bruke barn og unge som informanter, kan det gjøre kulturpolitikken mer treffsikker (s.107). Forskerne peker dessuten på et

dilemma som kanskje særlig gjelder oppdragsforskningen, nemlig at det å bruke barn og unge som kilder er ekstra tids- og kostnadskrevende.

Vi kommer tilbake til spørsmål og videre anbefalinger rundt forskning og kunnskapsutvikling på feltet under punkt 5 - *Anbefalinger og tiltak for like muligheter til å delta i kultur-, idretts- og friluftslivsaktiviteter for barn og unge.*

1.2 Kunnskap om barn og unges deltagelse i organiserte kulturaktiviteter

Dette avsnittet tar for seg rapporter som omhandler deltagelse i organiserte kulturaktiviteter for barn og unge, med særlig fokus på drivere for marginalisering/ekskludering og opplevelser av å stå på utsiden⁸. Dette inkluderer både forskningsrapporter og annen type kunnskap som er oppsummert, men ikke fagfelle-vurdert. Også organisert dataspillkultur omtales under dette punktet.

Tittel:	<i>Sosial ulikhet i barn og unges deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter: Betydningen av sosioøkonomiske ressurser, geografi og landbakgrunn</i>
Forfatter:	Sigurd Eid Jacobsen, Patrick Lie Andersen, Åsta Dyrnes Nordø, Mira Sletten og Daniel Arnesen
Type rapport/avsender:	Forskningsrapport, Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
År:	2021

Innsikt: Rapporten viser en tydelig sosial gradient, hvor ungdom med høyest ressurser i hjemmet i større grad deltar i organiserte fritidsaktiviteter. Forskjellene er betydelige, og ungdom fra familier med høy sosioøkonomisk status har nesten dobbelt så stor sannsynlighet for deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter, sammenlignet med dem fra familier med lav sosioøkonomisk status (s. 65). Foreldrenes sosioøkonomiske bakgrunn har størst innvirkning på ungdommens deltagelse i organiserte kulturaktiviteter som musikkskole og korps. Når det gjelder deltagelse i fritidsklubber, er sammenhengen omvendt, hvor ungdom fra familier med lav sosioøkonomisk status i størst grad deltar regelmessig (s. 66).

Når det gjelder geografiske forskjeller som påvirker ungdomsdeltakelsen, ser forskerne ikke betydelige ulikheter. Det er imidlertid en tendens til høyere andel deltakere i distriktene enn i de mest sentrale kommunene når det gjelder klubb-deltakelse og organisert kulturaktivitet (s. 67).

Rapporten påpeker også variasjoner i deltagelse basert på foreldrenes landbakgrunn. Selv om rapporten ikke spesifiserer hva som inkluderes i kategorien idrett, kultur eller annen organisert fritidsaktivitet, fant forskerne generelt sett lavere deltagelse i regelmessige fritidsaktiviteter blant ungdom med foreldre fra Øst-Europa og Asia sammenlignet med ungdom med foreldre født i Norge, andre vestlige land eller Afrika. Forskerne fremhever også at det er større forskjeller mellom jenter og

⁸ Som et supplement til rapportene som spesifikt omhandler barn og unges kulturdeltagelse, har vi også laget korte sammendrag av relevante rapporter fra 2021 til 2023 som *overordnet* ser på denne målgruppens deltagelse i samfunnet (Vedlegg I).

gutter blant ungdom med innvandrerbakgrunn, enn mellom etnisk norske jenter og gutter. Det er også større frafall blant jenter enn gutter i den organiserte fritiden i løpet av ungdomsårene (s. 69).

Tittel: *Fritid for alle? Kommunal politikk for inkludering av barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter*

Forfatter: Thomas Myksvoll, Daniel Arnesen, Irina B. Erdvik

Type rapport/ avsender: Forskningsrapport, Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

År: 2023

Innsikt: Rapporten bygger på dybdeintervjuer med kommunalt ansatte i fire kommuner: Alta, Bergen, Vennesla og Ål. Her vises ikke de unges perspektiv, men kommuneansattes frustrasjoner og strategier. Erfaringene er mangfoldige og sprikende, alt etter hvilken kommune det gjelder og hvilken rolle de ulike informantene har. Rapporten belyser kommunenes politikk og organisering på feltet, hvordan kommunene tilrettelegger for samarbeid med barn og unge og frivillige organisasjoner om deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter, og hva slags rolle og betydning kommunene opplever at staten har på området. Kommunene opplever hovedsakelig tre barrierer for deltakelse som sentrale: økonomi, informasjon og geografisk avstand. Disse barrierene tas tak i av kommunene gjennom ulike typer tiltak, som direkte økonomiske tilskudd og kontinuerlig arbeid med kommunikasjon for å synliggjøre lokale tilbud. Når det gjelder geografisk avstand, har færre kommuner egne tiltak, men de gjør seg i stedet ofte avhengige av frivillig innsats. Kommunenes overordnede planverk og strategier preges av en generell og universell tilnærming til barn og unges aktivitetstilbud. Når den overordnede politikken skal oversettes til konkrete tiltak i de ulike avdelingene, rettes de ofte mot spesifikke og/eller sårbare grupper med behov for tiltak og tilbud. Det samarbeides også ofte med barn og unge og de frivillige organisasjonene, men det varierer hvor formalisert samarbeidet er. Kommunenes syn på statlig nivå er preget av et ønske om mer forutsigbarhet rundt tilskuddsordninger. Det ønskes også ofte en sterkere lokal forankring av midler og opprettelse av lokale tilbud og aktiviteter.

Tittel: *Kultur + skole= Sant. Kunnskapsgrunnlag om Kulturskolen i Norge*

Forfatter: Ola K. Berge, Elin Angelo, Mari Torvik Heian, Anne Berit Emstad

Type rapport/avsender: Forskningsrapport, NTNU/Telemarksforskning: TF-rapport 489

År: 2019

Innsikt: I Norge gikk ca. 100 000 barn i kulturskolen i 2018. Kulturskoletilbud rommer alt fra undervisning av enkeltelever til store prosjektkor som samles over en kort periode. Ved siden av dekningsgrad er derfor antall årstimer en god indikator for kulturskoletilbudet i kommunene. Til sammen tilbys 1,3 millioner timer i norske kulturskoler, det vil si 2,0 timer per barn i grunnskolealder. Hvis vi deler timeantallet på antall elever finner vi at hver elev i gjennomsnitt får 12,8 timer undervisning i kulturskolen. Timene fordeles på musikkundervisning (82%), dans (7%), visuelle kunsthøgskole (5%), teater (4%) og andre kunst- og kulturuttrykk (2%). Nesten 2000 årsverk går til undervisning av kulturskoleelever på landsbasis.

Kulturskoletilbudet varierer vesentlig fra kommune til kommune. For eksempel har ni kommuner under ti elever i kulturskolen. Kulturskolen i Oslo har flest elever (7 429). De fleste kommunene i landet (42 %) har en elevandel (det vil si antall elever delt på antall barn i grunnskolealder) på mellom 10 og 20 %. 37 % av norske kommuner har en elevandel på under 10 %. De resterende 20 % av kommunene har en høyere elevandel enn 20 %.

Til tross for visjonen om en «kulturskole for alle» går bare en liten andel (13 %) av norske barn og unge på kulturskolen. Kulturskolen er dessuten preget av kjønnsulikhet. De fleste kulturskoleelever

er jenter. Den typiske kulturskoleelev beskrives som et barn eller en ungdom fra en ressurssterk familie med høyt utdannede og kulturinteresserte foreldre, og ungdommer med høyt utdannede foreldre er overrepresentert. Rapporten løfter betydningen av å forske mer på sammenhenger mellom familieøkonomi og kulturbruk. Rapporten peker ellers på følgende mulighetsrom og dilemmaer for kulturskolen:

- Kulturskolene er svært ulike, men har ofte felles utfordringer: Selv om kulturskolene varierer mye lokalt, står de overfor felles utfordringer. Lokal egenart vurderes som viktig, men det er enighet blant aktørene om et felles bilde av utfordringer og muligheter. Dette knyttes delvis til at barn og unges oppvekst påvirkes av de samme sosiale og kulturelle strukturene uavhengig av geografisk beliggenhet. Felles utfordringer og muligheter knyttes også til strukturene i kulturarbeidslivet og arbeidsmarkedet for kulturskolelærere⁹.
- Kulturskolen mangler politisk styring: Det påpekes at kulturskolen mangler politisk styring. Å finne en balanse mellom styring og autonomi er viktig for kulturskolens levedyktighet. Det foreslås at en politikk for kulturskolen bør utformes av Stortinget, ikke Kulturskolerådet, for å gi kulturskolens mandat større legitimitet. Prinsipielt sett, uten å vurdere Kulturskolerådets faglige kompetanse, mener forskerne at det vil være mer hensiktsmessig å plassere det nasjonale ansvaret for kulturskolen på departements- og direktoratnivå.
- Kulturskolene er preget av variasjon: Variasjonen mellom kommunene er stor når det gjelder andelen barn som er kulturskoleelever og antallet på ventelister. Det er også stor variasjon i ansettelsesformer, i summen som brukes til kulturskole, om den er lokalisert under kultur eller skole, og omfang og innhold i tilbudet.
- Kulturskolens mange roller kan være vanskelige å forene: Kulturskolen skal være et pedagogisk tilbud, et kunsttilbud, og samtidig et fritidstilbud. Med kulturskolens faglige og økonomiske ressurser er det krevende å ha alle disse tilbudene samtidig. Disse rollene er dessuten gjerne knyttet til ulike deler av kommunen. Selv om kulturskolen kan ligge under kulturområdet i en kommune, så vil et pedagogisk tilbud være knyttet tett til skolefeltet.
- Kulturskolen dras mellom å være et bredde- og et spesialiseringstilbud: Skal hovedsaken være å gi «alle» en opplevelse og erfaring innenfor kunsten, eller skal ressursene settes inn på å utvikle talentene? Kulturskolen er også preget av lokale forhold og lange kulturtradisjoner og har ofte rollen som en bevarer av disse tradisjonene. Samtidig kan dette hindre innovasjon innenfor tilbudet.
- Forskerne etterspør tydeligere styringssignaler: Basert på funnene etterspør forskerne tydeligere styringssignaler fra staten. Dette er viktig for å gjøre kulturskolen i stand til å være en sentral del av en kulturell grunnmur, en dannelsesarena for barn og unge, et alternativt skolerom og en opplæringsarena for barn og ungdom innen kunstfag.

⁹ I perioden 2020 til 2022 gjennomførte Norsk kulturskoleråd og KS pilotprosjektet «Fremtidens kulturskole». Formålet var å sette søkelys på kulturskolens funksjon, oppgave og rolle i det kommunale tjenestetilbudet. Sentral dokumentasjon fra prosjektet finnes her: <https://www.kulturskoleradet.no/vi-tilbyr/fremtidens-kulturskole/fremtidens-kulturskole-rapporter>

Tittel: *Ikke noe TikTok, digital didaktikk, takk. Kulturskolenes erfaringer og læringsutbytte ved bruk av digitale medier under koronapandemien*

Forfatter: Ola K Berge, Åsne Dahl Haugsevje og Øyvind Johan Eiksund

Type publikasjon: Forskningsrapport, Telemarksforskning: TF-rapport 618

År: 2021

Innsikt: Denne analysen av de digitale tilbudene fra kulturskolene som ble utviklet under koronaepidemien, indikerer at den eneste formen for digital undervisning som kulturskolerektorene rapporterer som vellykket, er musikkundervisning i en-til-en-situasjoner. Her mener 83 % av respondentene at undervisningen har vært effektiv, enten god eller svært god. Noen rektorer er også positive til fag som skapende skriving, teater og andre kunst- og kulturuttrykk, men datamaterialet var ikke tilstrekkelig sterkt til å gi pålitelige vurderinger. Når det gjelder elevene og foresatte, er de generelt skeptiske til digital undervisning utover koronatiden. Hele 86 % svarer at de håper man ikke vil fortsette å bruke digitale verktøy i undervisningen, hvis det ikke er nødvendig. 64 % er helt eller delvis enige i at elevene lærte mindre gjennom digital undervisning.

Tittel: *Deltagelse i musikklivet etter to år med pandemi*

Forfatter: Norsk musikkråd

Type rapport/avsender: Årsrapport

År: 2022

Innsikt: I 2022 gjennomførte Norstat en undersøkelse på oppdrag for Norsk musikkråd for å finne ut hvordan pandemien hadde påvirket deltagelse i musikklivet. Nærmere 10% av befolkningen i Norge deltok i musikklivet pre-korona. Til tross for at oppdraget ikke omhandlet barn og unge spesielt, vil det være relevant å løfte funn fra undersøkelsen, som viser at 4% av de spurte sier at pandemien og nedstengningen har medvirket til at de sluttet med musikk. Generalisert til befolkningen innebærer det at om lag 66 700 kan ha sluttet med musikkaktivitet som følge av pandemien og nedstengningen musikkaktivitet (s.3). Det er ingen særskilte regionale faktorer, men det er en viss polarisering i alder slik at de som deltar mindre enn før er de yngste og de eldste blant dem som er spurt.

* Både UKM, Kulturskolene og fritidsklubbene melder i sine årsrapporter for 2021 og 2022 om nedgang i deltagelse og arrangementstørke under pandemien, men sier at deltagelsen nå nærmer seg før-pandemisk nivå (uttalt på møte i *Barne- og ungdomskulturnettverket* hos Kulturtanken 15. januar 2024). De løfter imidlertid behovet for å rekruttere tilbake de frivillige, noe vi kommer tilbake til under våre anbefalinger under Punkt 5 i denne leveransen.

Tittel: *Unges deltagelse i kulturfrivilligheten: Sosiale forskjeller i barn og ungdoms deltagelse i lokale kulturaktiviteter og inkludering i frivillige kulturorganisasjoner*

Forfatter: Daniel Arnesen, Åsta Dyrnes Nordø og Karl Henrik Sivesind

Type rapport/avsender: Forskningsrapport, Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

År: 2021

Innsikt: Rapporten bidrar med kunnskap om hvordan kulturorganisasjoner inkluderer barn og unge i frivillige kulturaktiviteter, hva som kjennetegner lokale kulturorganisasjoner som har aktiviteter for gruppen, og hvordan organisasjoner arbeider på området. Forskerne har undersøkt forskjeller i unges

deltakelse i kulturaktiviteter, samt kjennetegn ved lokale kulturorganisasjoner for barn og ungdom, hvilke erfaringer ledere og frivillige i organisasjonene har med inkluderingsarbeid, og hvordan de opplever de lokale rammebetingelsene. Analysene i rapporten er basert på et sammensatt datagrunnlag, herunder Ungdata-undersøkelser fra 2018/19, kultur- og mediebruksundersøkelser fra 2000, 2008 og 2016, lokallagsundersøker fra 2019 og kvalitative intervjuer med representanter for fem kulturorganisasjoner fra 2021.

Ti prosent av elevene på ungdomsskolen og videregående skole er involvert i korps, kor eller orkester. Samtidig har en fjerdedel av elevene vært medlemmer av slike organisasjoner tidligere, noe som indikerer at mange unge kommer i kontakt med frivillig kulturliv i løpet av oppveksten. Andelen blir enda høyere hvis vi inkluderer religiøse foreninger, hvor det også er mange kulturrelaterte aktiviteter, som sangkor. For å se på kulturdeltakelsen i et bredere perspektiv, sammenlignet forskerne med medlemskap og deltakelse i idrettslag. Analysen viser at idrettsdeltakelsen er mer utbredt, med syv ganger så mange deltakere i idrettslag som i korps, kor og orkester.

Rapporten viser at frafallet i kulturorganisasjoner gjennom tenårene ikke er like uttalt som i idretten. Dette tyder på at kulturorganisasjoner i større grad appellerer til unge som deltar både sjelden og hyppig, og at en større andel fortsetter med aktiviteten fra ungdomsskolen gjennom videregående skole. En mulig forklaring kan være at aktiviteten i mindre grad utvikler seg fra lek til prestasjon, som er tilfelle i idretten (s.66). Det er også mulig at kulturorganisasjoner tilbyr aktiviteter som passer for ulike aldersgrupper, slik at de som deltok i en type organisasjon som barn, blir med i andre organisasjoner i tenårene. I tillegg viser funnene at det er noe flere jenter enn gutter som deltar i korps, kor og orkester, samt kultur- og musikkskoler, mens forholdet er omvendt i idrettslagene.

Som flere andre undersøkelser viser også denne rapporten korrelasjon mellom foreldrenes utdannings- og inntektsnivå og barn og unges deltagelse. Barn og ungdom med foresatte som jobber i kulturelt orienterte høyere serviceyrker eller er selvsysselfatte, deltar mer enn andre unge i kulturaktivitet. Lavest deltagelse ser man hos barn og unge med foresatte som er faglærte arbeidere (s.67).

Tittel: *Koordinert kulturarbeid for barn og unge*
Forfatter: Norsk kulturskoleråd, Ungdom og Fritid, UKM Norge
Type rapport/avsender: Erfaringsoppsummering fra KK-prosjektet (Koordinert kulturarbeid)
År: 2021

Innsikt: Prosjektet *Koordinert kulturarbeid* for barn og unge ble gjennomført av Norsk kulturskoleråd, UKM og Ungdom og Fritid i perioden 2020-2022. Rapporten oppsummerer erfaringer og anbefalinger for økt helhetstenking/samarbeid mellom lokale kulturaktører for å sikre barn og unge relevante kulturtilbud av høy kvalitet. Det ble opprettet lokale prosjektgrupper i Arendal, Kongsberg, Melhus, Sola og Sunndal, med fire ungdommer og fire voksne: én prosjektleder, én kulturskoleleder, én leder for fritidsklubb og én lokal UKM-ansvarlig. I tillegg var kultursjefen i hver kommune en del av prosjektgruppa. Erfaringer fra prosessen beskrives i rapporten. I forbindelse med Regjeringens kommende handlingsplan for deltagelse er det særlig relevant å trekke frem følgende lokale anbefalinger:

- Det er av stor betydning at kulturtjenester med barn og unge som målgruppe ses i sammenheng med hverandre og med et større bilde. Dette for å maksimere kvalitet, nytte og utnytte ressurser på tvers av tilbud. Helhetlige tilbud bør inkludere lavterskel-møteplasser der det legges vekt på relasjonsbygging og inkludering.
- Det må tilstrebes at tilbudene er tilgjengelige for flest mulig. Samlokaliserte tjenester og administrasjon vil bidra til helhetstenking og sammenheng, men det er også viktig å ha lokale tilbud som er tilgjengelig der de unge faktisk bor.

- Helhetlige og koordinerte tilbud utviklet med medvirkning som metode må forankres i kommunale planer. Det er nødvendig at kommunens ledelse og ansatte har eierskap til disse.
- Det bør ansettes flere i tverrfaglige stillinger som arbeider med medvirkning, inkludering, arrangørkompetanse, prosessarbeid, rekruttering og kommunikasjon. Det bør prioriteres en størrelse på stillingene som gir rom for å jobbe både mot ungdom og samarbeidspartnere i kommunen.
- Det er behov for felles forståelse og felles begrepsbruk hos dem som jobber med ungdom. Det bør satses på samlet kompetanseheving blant ansatte i kultursektoren, med tilføring av basiskompetanse og veiledning i god ungdomsmedvirkning samt oppdatert kompetanse på digitale kommunikasjon.
- Ungdom må gis reell medvirkning for å sikre relevante og inkluderende tilbud. Ungdom når også best ut til andre unge, derfor kan ungdom som er gode på medvirkning og kommunikasjon med fordel ansettes i aktuelle stillinger.
- Tverrfaglig arbeid med øvrige kommunale og frivillige aktører som jobber med barn og unge er viktig for å skape inkluderende tilbud som bidrar til bedre livsmestring. Samarbeid med skolen er viktig siden denne når alle ungdommer. I tillegg er samarbeid med bibliotekene ønskelig.
- UKM, Ungdom og Fritid og Norsk kulturskoleråd kan etter avtale bidra med veiledning og kompetanse ovenfor kommuner som ønsker å gjennomføre denne typen prosesser.

På nasjonalt plan anbefaler rapporten følgende:

- Utarbeide en nasjonal barne- og ungdomskulturstrategi
- Utvikle en kommunal veileder for koordineringsarbeid
- Bevilge innovasjonsmidler til formålet
- Utvikle kurs, verktøy og kompetanseheving i tverrfaglig samhandling, prosessveiledning og ungdomsmedvirkning på tvers av ulike faggrupper innenfor barne- og ungdomskulturfeltet. Det bør også inkludere lederutvikling.
- Medvirkningskompetanse bør bli en viktig del av alle utdanninger som retter seg mot kulturarbeid for barn og unge, og det bør etableres en nasjonal utdanning for ungdomsarbeidere¹⁰.
- Tankegods fra KK-prosjektet bør videreutvikles. Dette kan skje i trepartssamarbeid mellom UKM, Ungdom og Fritid og Norsk kulturskoleråd, i utvidet samarbeid med flere organisasjoner og internt i den enkelte organisasjon. Arbeidet vil bidra til å innfri ambisjonene fra NOU 2013: 4, og St. Meld. 18 (2020–2021), og bør derfor delfinansieres av statlige midler.

I tillegg til rapportene som skildres over, kan det også være relevant ifm. Handlingsplanen å se på erfaringer fra *Drammensundersøkelsen* (Hylland og Haugsevje, 2016¹¹). Data fra denne studien ligger riktignok et stykke tilbake i tid (2014-2016), men forskernes spørsmål vil fortsatt være aktuelle å undersøke i dag:

- **Brukere og rekruttering:** Hvem er målgruppen, hvem bruker tilbudet og hvordan jobbes det med å rekruttere nye brukere til tilbudet?
- **Medvirkning og aktivitetsledelse:** I hvor stor grad har brukerne selv innflytelse på utvikling av tilbudet? Hvordan er aktivitetsledelsen organisert og hvordan fungerer denne? Er det en god balanse mellom medvirkning og aktivitetsledelse?
- **Tillit, trygghet og voksenkontakt:** Finnes det en voksen tilstedeværelse som gir tillit og trygghet, både for brukerne og evt. for deres foresatte?

¹⁰ Fritidspedagogisk ungdomsledelse har eksistert som en samlingsbasert videreutdanning siden 2019. Kurset er laget av USN sammen med Ungdom og Fritid. Nå utvides tilbudet: *Fritidsklubbpedagogikk* er under arbeid som et bachelorgrad-tilbud ved USN.

¹¹ Hylland, Ole Marius og Åsne Dahl Haugsevje (2016). *Kultur for å delta: Kulturbruk og kulturarbeid blant barn og unge i Drammen*. TF-rapport 383, Telemarksforskning.

- **Omdømme:** Hvilket inntrykk av tilbudet finnes blant ungdommene? Hvordan, positivt og negativt, blir det snakket om tilbudet eller arenaen?
- **Aktivitetstilbud:** Hvilke tilbud og opplevelser er det som tilbys?
- **Lokalisering:** Hvor er tilbudet geografisk plassert, og hvilken påvirkning har lokaliseringen på bruken av tilbudet?
- **Betaling:** Er tilbudet gratis eller koster det penger, og har dette konsekvenser for hvem som bruker det?
- **Organisering:** Hvordan er tilbudet/arenaen organisert, og hvilke andre aktører samarbeides det eventuelt med?

Rapporter om datakultur, inkludering og deltagelse

Utviklingen i barne- og ungdomskulturfeltet de siste ti år, samt bortfallet av fysiske arrangementer under pandemien, har skapt et behov for å nå ungdom på nye måter. Det har derfor vært en markert økning i tilbudet til barn og ungdom relatert til datakultur. Det tilgjengelige kunnskapsgrunnlaget gjenspeiler dette.

I [Regjeringens nye dataspillstrategi](#) er et sentralt tiltak å opprette et nasjonalt kompetansesenter for dataspillkultur under NFI, i samarbeid med Kulturtanken og Medietilsynet. Senterets oppgave skal være å samle, styrke og dele kunnskap og kompetanse om dataspill og dataspillkultur, med spesielt fokus på spill som kulturuttrykk, fritidsaktivitet og e-sport. Mer kunnskapsutvikling er med andre ord på trappene, men her følger et par sentrale rapporter fra de senere år:

Tittel: *Spillfrelste tenåringsgutter og jenter som faller fra: Slik gamer barn og unge*

Forfatter: Barn og Medier/ Medietilsynet

Type rapport/avsender: Statistisk undersøkelse (årlig)

År: 2022

Innsikt: Resultatene fra Barn og medie-undersøkelsen 2022 viser at 76 prosent av 9–18-åringer engasjerer seg i dataspill på enheter som pc, Playstation, mobil, nettbrett eller lignende. Det er en markant kjønnsforskjell, der en betydelig høyere andel gutter (92 %) enn jenter (59 %) deltar i spillaktiviteter. Kjønnsforskjellen øker med barnas alder og er mest uttalt i aldersgruppen 15–18 år.

Blant 9–18-åringer som deltar i gaming mener over seks av ti at gaming har en sosial dimensjon og bidrar til å opprettholde kontakt med venner. Rundt halvparten oppgir at de har fått nye venner gjennom gaming. Til tross for dette er det fortsatt en vei å gå før dataspillkulturen i Norge kan betraktes som fullt inkluderende. Syv prosent rapporterer at de ofte blir lei seg på grunn av ubehagelige kommentarer, mens seks prosent opplever å bli utestengt fra gamingaktiviteter av venner. Forskning på dataspill og kjønn indikerer at jenter som spiller møter spesifikke forventninger og reaksjoner som skiller seg fra dem gutter møter. Jenter som deltar i nettspill opplever i større grad verbal og visuell seksuell trakassering. Utskjelling av jenter, homofile og personer med funksjonsnedsettelse som deltar i spill, er særlig utbredt.

En inkluderende spillkultur forutsetter tiltak mot fordommer og en bevissthet om mangfold – både i spillene selv og blant spillerne. Utfordringen med at noen slutter med dataspill på grunn av språk, omgangsform eller trakassering basert på kjønn, bør adresseres som en samfunnsmessig bekymring, på linje med andre tiltak mot kulturutfordringer, mobbing og trakassering i andre sosiale sammenhenger.

Tittel: *Ta plass, jenter! En veileder om inkludering av jenter i datakultur*

Forfatter: Ungdom og Fritid

Type rapport/avsender: Veileder, basert på innsikter fra medvirkningsprosesser og test av pilottiltak.

År: 2023

Innsikt: Å integrere jenter og ikke-binære i dataspillmiljøet krever en målrettet innsats på flere områder. Omfattende forskning gjennom flere tiår har vist at til tross for at dataspilling er en utbredt hobby på tvers av kjønn, vedvarer stereotypien om at gaming primært er for gutter. Dette skyldes forskjellige faktorer, fra spilldesign som gjenspeiler maskuline fantasier, til trakassering av jenter som spiller eller streamer på nett. Ettersom årsakene er mangfoldige, er det nødvendig med ulike strategier for å effektivt imøtegå dem.

Rapporten *Ta plass, jenter...* foreslår en tiltaksplan med *trygghet, relevans, tilgjengelighet* og *medvirkning* som sentrale fokusområder. Den løfter også erfaringer fra tre pilotklubber i ulike deler av landet¹² med følgende seks tiltak:

- Tiltak 1: Ungdom lager regler for datakulturmiljøet på klubben
- Tiltak 2: Arrangere kjønn- og minoritetskveld
- Tiltak 3: Arrangere temakveld om jenter og ikke-binære
- Tiltak 4: Opprette en gamingaktivitet for jenter og ikke-binære.
- Tiltak 5: Ungdom når ut til egen målgruppe
- Tiltak 6: Gjennomføre ungdomsprosjekt for inkludering av jenter og ikke-binære

Tittel: *Møteplass Datakultur*

Forfatter: Ungdom og Fritid, UKM, Tverga og KANDU

Type rapport/avsender: Anbefalinger fra medvirkningsseminar med ungdom og ungdomsarbeidere fra hele landet.

År: 2022

Innsikt: Alle organisasjonene som står bak rapporten har erfaringer med utvikling av møteplasser for datakultur, men opplever feltet som fragmentert og i stor grad preget av kommersielle aktører. Organisasjonene hadde et samlet ønske om å styrke og løfte frem unges egen spillkultur fra et ikke-kommersielt ståsted, med fokus på å skape nye arenaer og møteplasser. Organisasjonene gikk derfor sammen for å undersøke hvordan ikke-kommersielle aktører kan tilrettelegge bedre for møteplasser for datakultur, med utgangspunkt i ungdoms ønsker og behov.

Rapporten viser resultatene fra et medvirkningsseminar arrangert i januar 2020 med 80 ungdommer og ungdomsarbeidere fra hele landet. Deltakerne diskuterte hva som utgjør en god møteplass for gaming og datakultur, og bidro med sine erfaring, behov, ideer og drømmer. På bakgrunn av dette skisseres noen lokale og nasjonale anbefalinger for veien videre:

Lokale anbefalinger:

1. Etablere gaming- og dataspilltilbud på eksisterende møteplasser for ungdom, som fritidsklubber, idrettsklubber, kulturskoler og lignende, lokalt i hele landet. Møteplassen bør ikke kun være tilrettelagt for gaming og data, men også være gode sosiale arenaer som helst kan kombineres med andre aktiviteter.

¹² Færder, KåfjordMeta og Chaos fritidsklubb & Nova – det digitale kulturhus.

2. Etablere egne gaming- og spillhus der det ikke er eksisterende møteplasser, eller der potensialet er stort nok til at man kan etablere egne fullverdige møteplasser med gaming- og datafokus.
3. Møteplasser, aktiviteter og arrangementer må ha oppdatert og attraktivt utstyr. Det er ikke innkjøps- eller IKT-avdelingen i kommunen som er spesialistene, det er ungdommene - så spør ungdommene om råd.
4. Prioriter å tilrettelegge lokalene med nok nettlinjier, god ventilasjon, lyddemping og tilpassede lysforhold.
5. Møteplassen bør ha tilgang på streamingutstyr og kompetanse på bruk av ulike medieplattformer. Mulighet for å kunne lage spill og utvikle seg som spillutvikler er også en del av spillkulturen, og noe ungdommene ønsker.
6. Opprette digitale utgaver av den fysiske møteplassen på Discord. Disse kan benyttes av brukerne når den fysiske møteplassen er stengt, eller de ikke har lyst eller anledning til å møte fysisk.
7. Sørge for at det er engasjerte og troverdige voksne med kompetanse og erfaring fra ungdomsarbeid og -medvirkning som kan hjelpe og veilede ungdommene i å utvikle og drive det tilbudet de ønsker.
8. Medvirkning er helt sentralt i alt arbeid med ungdom, og spesielt når det kommer til gamingkultur. Ungdommene må inviteres inn til samskaping i planlegging, etablering og drift av tilbudene.
9. Fokus på å rekruttere jenter til aktiviteter og arrangementer. En bedre kjønnsbalanse er morsommere for alle. Skal man få med jentene må de få medvirke til ideskaping, planlegging, rekruttering, gjennomføring og evaluering av tilbudene.
10. Finn gode rollemodeller som kan være lokale ambassadører for møteplassen. Det gir økt status og bedre rekruttering. Rollemodellene bør representere det mangfoldet man ønsker å nå med tanke på alder, kjønn og lignende. Rollemodellene har også en viktig funksjon i å bidra til å fjerne stigmatisering av gaming som aktivitet.

Nasjonale anbefalinger

1. Opprette tilskuddsordninger for etablering av gamingtilbud på samme måte som for lokale idrettsarenaer
2. Opprette eller tilpasse nasjonale tilskuddsordninger for gamingutstyr, -aktivitet og -arrangementer
3. Styrke arenaene og aktørene som allerede jobber med ungdom og gaming, heller enn å etablere helt nye strukturer som bare fokuserer på gaming alene.
4. Arrangere nasjonalt samtids-LAN i samarbeid med KANDU.
5. Undersøke muligheten for etablering av regionale gaming/e-sportssentre. Sentrene bør både være for brukere, men også kompetansesentra på gaming og e-sport i regionene. Sentrene bør ha fokus på hele gamingkulturen, fra hobby til proffspilling, streaming og spillutvikling.
6. Styrke forskning og utvikling på feltet som fokuserer på hvordan vi kan styrke positive sider ved dataspillkulturen og redusere de negative. De positive effektene gaming og dataspillkultur har på sosial kompetanse og psykisk helse, bør undersøkes ytterligere.

Tittel: *Skeive spillutviklere og spillere*
Forfatter: Joakim Johansen Østby
Type rapport/avsender: Forskningsrapport, Universitetet i Oslo
År: 2023

Innsikt: Forskeren har intervjuet 15 informanter for å studere hvordan skeive spillutviklere og spillere opplever spillindustriens forsøk på mer skeiv, mangfoldig og inkluderende representasjon i dataspill; hvordan det er å være åpent skeiv i spillkulturen på nett; hvordan det er å være skeiv spillutvikler i norsk spillbransje og forholdene for utvikling av skeiv representasjon i norske spill; og hvordan spillindustrien kan jobbe for økt mangfold og inkludering av skeive.

Informantene mener skeiv representasjon i dataspill er viktig for at skeive skal kunne få utforske, uttrykke og se seg selv i spill, og for å motvirke fordommer og bidra til økt forståelse og toleranse for skeive i samfunnet. Informantene er fornøyde med varierte former for skeiv representasjon i flere typer spill, men er også særlig kritiske til når skeive inkluderes som bakgrunns karakterer uten hensikt eller betydning for spillet, stereotypiske framstillinger av kjønn og seksualitet, og hvordan valgmekanismer brukes for å gjemme bort skeivt innhold eller forenkle forståelsen av seksualitet.

Spillkulturen på nett er en viktig arena for flere av spillerne, men særlig onlinespilling og spillstrømming fortsetter å være en skeivfiendtlig arena hvor skeive møter på uønsket oppførsel, problematisk språkbruk, trakassering og hets. Dette får enkelte spillere til å avstå fra å spille online.

De fleste spillerne opplever at spillindustrien tar skeive mer på alvor nå enn før, men mener også at spillindustrien kan bli enda bedre på nyansert skeiv representasjon, og ta et tydeligere oppgjør med den problematiske onlinespillkulturen.

Rapporten foreslår konkrete tiltak for å jobbe for økt mangfold og inkludering av skeive i spill, spillutvikling og i spillkulturen, og skisserer flere konkrete forslag til videre forskning på feltet på rapportens 34 og 35.

1.3. Kunnskapssammenstilling som løfter barn og unges ønsker til kulturtilbud

Kulturtanken har de siste årene gjennomført flere systematiske undersøkelser for å samle barn og unges egne ønsker til kunst- og kulturtilbud. Kulturtanken og Kulturdirektoratet gjennomførte også et felles arrangement under Arendalsuka i 2023 som løfter barn og unges perspektiver.

Tittel: *Barn og unges stemmer – Kunst og kultur (BUSK)*
Forfatter: Kulturtanken
Type rapport/avsender: Innspillsrapport. Kunnskapsgrunnlag for St.Meld 18.
År: 2019

Innsikt: Barn og unges stemmer – Kunst og kultur (BUSK) var den første, og største, av Kulturtankens undersøkelser av hvordan målgruppen *selv* tenker at kunst- og kulturtilbudet bør se ut. Via ulike metoder, blant annet [SPLOT](#), samlet Kulturtanken innspill fra mer enn 1000 barn og unge fra hele Norge. Innspillene ble oppsummert i følgende 23 tiltak for å styrke kunst- og kulturtilbudet, samt barn og unges deltagelse:

1. Lage flere tilbud tilpasset ulike aldersgrupper på offentlige kulturinstitusjoner.
2. Styrke samarbeidet mellom barn og unge og profesjonelle kunst- og kulturaktører.
3. Ivareta og styrke UKM og andre nasjonale og regionale møteplasser for kulturinteressert ungdom.
4. Styrke og etablere ordninger for talentutvikling og yrkesrettet undervisning innen kunst- og kulturfag for barn og unge.
5. Innføre universell utforming på alle kunst- og kulturarenaer.
6. Styrke mulighetene for utøving av kunst og kultur for barn og unge med nedsatt funksjonsevne.
7. Lage mer, bedre og lettere tilgjengelig informasjon om eksisterende kunst- og kulturtilbud.
8. Styrke rabattordninger for billigere inngang for barn og unge på ulike kulturtilbud.
9. Fjerne ventetiden på kulturskolene og senke prisen for deltagelse.
10. Etablere offentlige støtteordninger for ungdom i distriktene slik at det blir enklere å delta i større kulturarrangement.
11. Utvide og senke prisene på kollektivtilbudet slik at det blir enklere å reise til og fra ulike kulturaktiviteter.

12. Styrke kunst- og kulturtilbudet i barnehager.
13. Gjennomføre flere besøk av Den kulturelle skulesekken i skoletiden.
14. Tilstette flere faglærere i praktisk-estetiske fag.
15. Tilgjengeliggjøre flere fysiske møteplasser for gaming og LAN-arrangementer.
16. Etablere flere arenaer for opplæring i, og erfarings- og kompetanseutveksling innenfor, digitale medier og kunstuttrykk.
17. Løfte fram digitale medier og kunstuttrykk på lik linje med andre kulturformer.
18. Etablere flere arenaer for kulturutveksling.
19. Ivareta gamle og etablere nye fritidsklubber og uformelle møteplasser.
20. Ivareta og styrke bredden i lokale kulturtilbud.
21. Styrke alle bibliotek med relevant barne- og ungdomslitteratur og gratis utlånsordninger for utstyr for ulike typer kunstutøving og kreativ virksomhet.
22. Styrke medbestemmelsesretten til barn og unge i utformingen av kulturtilbud.
23. Legge til rette for selvorganiserte aktiviteter i takt med endringer i barne- og ungdomskulturen.

Tittel: *Veien videre – Hvordan nå og engasjere unge etter korona?*
Forfatter: Kulturtanken
Type rapport/avsender: Temperaturmåling utført av Kulturtanken i forbindelse med seminaret «Veien videre – Fremtidens kulturpolitikk» i Nydalen 17.november.
År: 2021

Innsikt: I november 2021 ba Kulturtanken landets kommunale ungdomsråd om å ta stilling til BUSK-rapportens relevans, to år etter at den ble publisert – og med en pandemi i mellomtiden. *Var de 23 tiltakene BUSK foreslo fortsatt relevante? Hvilke andre behov ser ungdommen nå?* Det kom inn 102 svar, som fastslo at BUSK fortsatt er relevant. Ungdommene ønsker særlig å:

- Ivareta gamle og etablere nye fritidsklubber og uformelle møteplasser.
- Styrke rabattordninger for billigere inngang for barn og unge på ulike kulturtilbud.
- Ivareta og styrke Ung Kultur Møtes (UKM) og andre nasjonale og regionale møteplasser for kulturinteressert ungdom
- Utvide og senke prisene på kollektivtilbudet slik at det blir enklere å reise til og fra ulike kulturaktiviteter
- Tilgjengeliggjøre flere fysiske møteplasser for gaming og LAN-arrangementer

Ungdommene fremhevet videre behovet for sosiale møteplasser– både digitale og fysiske. De ønsker seg mer kulturskole, til rimeligere priser. Noen ønsket også at kunst- og kulturtilbud knyttes til psykisk helsetilbud for barn og unge. De løftet barn og unges behov for å føle tilhørighet, og at kulturaktivitet bidrar til dette. Ungdommene ønsker seg bedre informasjon om eksisterende kulturtilbud. Skolen kan være en bra arena for dette. *Kulturmesse* på skolene ble foreslått, slik at barn og unge kan bli bedre introdusert for kulturens ulike mulighetsrom.

Tittel: *Barn og unges kulturbruk – Panelsamtale i regi av Kulturtanken og Kulturdirektoratet på Arendalsuka*
Forfatter: Kulturtanken og Kulturdirektoratet
Type rapport/avsender: Oppsummering av panel (ikke publisert)
År: 2023

Innsikt: Arrangementet bestod av to paneler, et ungdomspanel med deltakere fra Kulturtankens ungdomsråd, Ungdom og fritid og UKM Agder. Det andre panelet bestod av politikere, kulturaktører

og representanten fra Kulturtankens ungdomsråd. Tilbakemeldingen fra ungdommen var unisont at reell medvirkning er nøkkelen til deltakelse og relevans. Ungdommene opplevde at den reelle medvirkningen ofte var svært begrenset. De fremmet viktigheten av at ungdommens meninger må veie tungt og ofte. De poengterte at “ungdom” ikke er en homogen gruppe, slik at stadig medvirkning, og flere tilbud tilpasset ulike aldersgrupper er essensielt for å sørge for et tilbud som oppleves relevant over tid. De etterspurte bedre digitale tilbud, men konklusjonen var at det er vanskelig å definere hvordan et slikt tilbud skal se ut, og at dette burde undersøkes nærmere. De fremmet også et ønske om et mer omfattende opplegg rundt DKS. De opplever at DKS-innslagene eksisterer i et vakuum, og at forberedelser i forkant og diskusjon i etterkant er noe som kunne gjøre innslagene mer tilgjengelige og engasjerende for ungdommen. De viste også til Kulturtankens BUSK-rapport med 23 tiltak for å styrke kunst- og kulturtilbudet, samt barn og unges deltagelse.

2. Oversikt over pågående prosesser i Kulturtanken, Kulturdirektoratet og Kulturrådet av relevans for handlingsplanen.

Dette avsnittet beskriver pågående prosesser i de respektive etater som handler om barn og unges kulturbruk og inkludering av barn og unge, samt vurderinger av hvordan dette arbeidet kan sees i sammenheng med Regjeringens handlingsplan. Fra Kulturtanken beskrives en pågående innspillprosess for å samle barn og unges stemmer, arbeidet med Ungdomsråd, deltagelse i Barne- og ungdomskulturnettverket, i Innovasjonsnettverket for digital innovasjon for barn og unge, i Operativ gruppe for Samfunnsoppdraget om å inkludere flere barn og unge i utdanning, arbeids- og samfunnsniv, oppfølging av Lavinntektsstrategien og samlet rapportering fra tilskuddshavere under Kultur- og likestillingsdepartementet, arbeidet med kunst og kultur til barnehagebarn og utviklingsprosesser i DKS. Dessuten arbeider begge etater systematisk med mangfold for økt deltagelse i målgruppen. Kulturdirektoratet har et særskilt nasjonalt ansvar for koordinering av tematikken.

2.1. Kulturtanken: Innspillprosess, barn og unges stemmer

Beskrivelse: Kulturtanken fikk i september 2023 i oppdrag fra Kultur- og likestillingsdepartementet å løfte barn og unges stemmer inn i arbeidet med handlingsplan for deltakelse i kultur, idrett og friluftslivsaktiviteter. Som følge av dette gjennomførte Kulturtanken mandag 8. januar 2024 et innspillmøte for barn og unge med 28 deltakere. Deltakerne var hovedsakelig representanter fra fylkeskommunale ungdomsråd, hvor 14 av 15 fylker var representert. Representanter fra organisasjonen Mental Helse Ungdom var også til stede. Kulturtanken har utover dette gjennomført også andre tiltak for å samle innspill fra barn og unge inn i dette arbeidet, blant annet samtaler på sentrumsnær barneskole og AKS i Oslo, to VGS-klasser med elever med intellektuelle funksjonshindringer, gruppeintervju med IMDIs ungdomspanel, og medvirkningsverksted på nettverkssamlingen til Norges Idrettsforbund og Press' landsstyremøte, med mer. Kulturtanken har også fått tilgang på datamateriale fra andre parter som tidligere har gjort medvirkningsarbeid på dette feltet (AlleMed, Trøndelag Fylkeskommune). Innspillene sammenfattes i en rapport som overleveres KUD 16. februar 2024. Denne rapporten vil også publiseres som en selvstendig trykket rapport våren 2024.

Relevans: Kulturtankens innspillsarbeid og rapport om barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter er direkte relatert til arbeidet med handlingsplan for deltakelse. Rapporten vil gi tydelige innspill om hva barn og unge mener bør gjøres for å sikre at alle barn og unge har like muligheter til å delta på fritidsaktiviteter. Disse innspillene vil inngå som en del av handlingsplanen.

2.2. Kulturtanken: Ungdomsråd

Beskrivelse: Ungdomsrådet ble etablert i 2017 som et samarbeid mellom Kulturtanken og organisasjonene Ungdom og Fritid, Elevorganisasjonen og LNU - *Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner*. De tre nevnte organisasjonene oppnevner 2-3 representanter inn i Kulturtankens ungdomsråd, og representantene velges for ett år om gangen. Medlemmene i Ungdomsrådet kan velges fra året de fyller 15, til året de fyller 21. Ungdomsrådets mandat er å bistå Kulturtanken med råd på følgende felt: (1) Ungdomskultur, (2) trender og teknologi, og (3) samarbeid mellom skole, elever og DKS. Ungdomsrådet møtes 4-6 ganger i året. Det varierer hvilke oppgaver rådet er med på, avhengig av representantenes erfaringer og interesser. Noen eksempler på oppgaver er å gi innstilling til *Tilskuddsordningen for Inkludering i Kulturliv*, verksted om barrierer og muligheter innen kunst og kultur til barn og unge, og deltakelse i panelsamtaler på vegne av Kulturtanken.

Relevans: Kulturtankens Ungdomsråd er en av Kulturtankens viktigste satsninger for medvirkning med ungdom, og tillater at Kulturtanken raskt kan få innspill fra ungdom ved behov. Kulturtankens Ungdomsråd har vært involvert i flere typer oppgaver, hvorav de følgende to er spesielt relevante for arbeidet med handlingsplanen. Våren 2023 samarbeidet Kulturtanken med konsulentfirmaet Eggs om et verksted for Ungdomsrådet, som resulterte i rapporten "[Morgendagens Kulturtilbud for Unge](#)". I rapporten viser Ungdomsrådet hvilke barrierer de mener er mest fremtredende når det kommer til deltakelse i kunst og kultur blant barn og unge, og hvordan de håper barn og unges kulturtilbud vil se ut i fremtiden. Ungdomsrådet har også fått mulighet til å gi innstilling til *Tilskuddsordningen for Inkludering i Kulturliv* (Punkt 3.1.). Ungdomsrådet har da fått et utvalg søknader som de har fått vurdere. Til nå har alle prosjektene som Ungdomsrådet har innstilt fått tilskudd, og Kulturtanken har hatt gode erfaring med hvordan rådet løser denne typen oppgaver.

2.3. Kulturtanken: Barne- og ungdomskulturnettverket (BUK)

Beskrivelse: Barne- og ungdomskulturnettverket ble etablert av Norsk kulturforum (NOKU) i 2019, og inkluderer i dag representanter fra Norsk kulturskoleråd, Ungdom og fritid, UKM Norge, Norsk bibliotekforening, KS, Norske kulturhus og Fargespill, i tillegg til Kulturtanken. Nettverket møtes med intervaller på 3-4 måneder. Aktørene møttes sist hos Kulturtanken 15. januar 2024.

Relevans: Målsettingen for BUK er å etablere bedre samarbeid og synergier mellom aktørene som arbeider med kultur for barn og unge. Nettverket deler kunnskap og kompetanse om kunst og kultur for barn og unge, og løfter på den måten barne- og ungdomskulturen opp på både lokalt og nasjonalt nivå. Aktørene i nettverket samarbeider i tillegg om konkrete arrangementer (eks. panel under Arendalsuka og Kulturytring), og større satsninger, hvor det meste vil være av relevans for handlingsplanen. Se også erfaringer fra *Koordinert kulturarbeid for barn og unge*-prosjektet under Punkt 1.2 og Punkt 3.2 om *Delingsarena for Involvering av barn og unge i planprosesser i kommunene*.

2.4. Kulturtanken: Innovasjonsnettverket

Beskrivelse: Nettverket utforsker hvordan innovasjon med vekt på digitale kunst- og kulturuttrykk kan berike og transformere opplevelsen av kunst og kultur til, for og med barn og unge. Målet med nettverket er å dele kunnskap, inspirere til nytenkning og styrke samarbeidet mellom kulturaktører innenfor dette feltet. Medlemmer er ADA lab i Kristiansund/Kristiansund kommune, Møre og Romsdal fylkeskommune, Gaia Vesterålen, Nordland fylkeskommune, stiftelsen Cultiva og Agder fylkeskommune. Aktørene mottok samlet 3,1 millioner fra Kulturtanken i 2022, midler som er matchet med betydelige økonomiske bidrag fra lokale og regionale partnerne, slik at totale rammer for disse tre store samarbeidsprosjekter er på om lag 9 millioner kroner.

Relevans: I *Kristiansund* er det etablert en ny kunstlab for interaktiv, digital kunst- og kulturproduksjon rettet mot barn og unge. Kunstlaben fungerer i hovedsak som en variert opplæringsarena for elever i skole og kulturskole. Kunstlaben har i tillegg et nasjonalt nedslagsfelt for kunstnere og aktører som ønsker å produsere for Den kulturelle skolesekken. Utviklingssamarbeidet tester nye løsninger for formidling, samspill, undervisning og samskaping.

FNs bærekraftsmål utgjør selve kompasset til *Gaia Vesterålen*, og gjennomsyrrer alt de gjør. Gaia utforsker digitale formidlingsløsninger for barn og unge, med et særskilt fokus på Agenda 2030, inkludert gode lokalsamfunn, utdanning, miljø og klima. De digitale innovasjonsmidlene går blant annet til “Gaia Talent”, et program for digitalt selvlærte mennesker i utenforskap. Her støttes unge med selvlært digital kompetanse innenfor alt fra interaktiv design, 3D-modellering og animasjon til spillutvikling, AR&VR og filmproduksjon. Programmet støtter ungdommen, bygger kompetanse og sluser talentene inn i nettverk der de får brukt kunnskapen sin. Innovasjonssenteret er fysisk lokalisert i Vesterålen. For å sikre kvaliteten i utviklingsarbeidet og kompetanseutviklingen regionalt, har de også opprettet kontakt med Nordnorsk kunstnersenter i Vågan.

Agder fylkeskommune, stiftelsen Cultiva og Kulturtanken har inngått et samarbeid om å utvikle digitale kunst- og kulturproduksjoner rettet mot barn og unge. Prosjektene utvikles i samarbeid mellom Agder DKS, Kulturtanken og Cultivas nye digitale kulturhus i Kristiansand. Det digitale kulturhuset inneholder både plattformutvikling og et fysisk innovasjonshus for digital kunst og kultur. Prosjektet har sitt praktiske virke i Agder og den sørlige regionen, samtidig som det utvikler kompetanse og ressurser gjennom kontakt og tverrfaglig samarbeid med aktører fra hele landet. Erfaringer fra alle disse prosjektene vil være relevante for Regjeringens nye handlingsplan for deltagelse.

2.5. Kulturtanken: Deltagelse i Operativ gruppe/ samfunnsoppdraget

Beskrivelse: Regjeringen lanserte i *Meld. St. 5 (2022-2023) Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2023-2032 (LTP)*, et samfunnsoppdrag om å inkludere flere barn og unge i utdanning, arbeids- og samfunnsniv. Igangsettelsen av et samfunnsoppdrag om barn og unge er en del av en bredere velferdspolitisk satsing for å redusere ulikhetene i samfunnet, og henger også sammen med en bebudet stortingsmelding i 2025 om tematikken. Både samfunnsoppdraget og meldingen vil bygge på pågående arbeid gjennom kjernegruppa for utsatte barn og unge, og oppfølging av BarnUnge21-strategien. Kulturtanken sitter i den operative gruppa som 22. februar 2024 skal levere en anbefaling til departementene om hvordan samfunnsoppdraget bør utvikles videre.

Relevans: Fra august til oktober 2023 kartla Halogen relevant kunnskap, erfaringer og forskning fra ulike satsinger knyttet til inkluderingen av barn og unge i Norge. Rapporten, *Utfordringer og behov*

knyttet til helhetlig innsats for inkludering av barn og unge (Halogen, 2023), sammenstiller, systematiserer og drøfter kunnskap om utenforskap i bred forstand, innsikter som også er relevante for den spesifikke handlingsplanen om like muligheter til å delta i kultur-, idretts- og friluftslivsaktiviteter for barn og unge. Rapporten oppsummeres i Vedlegg I. Det vil også være naturlig at den nye handlingsplanen og det nevnte samfunnsoppdraget sees i tett sammenheng med hverandre, for å berike og forsterke innsatsen for den unge målgruppa.

2.6. Kulturtanken: Oppfølging av lavinntektsstrategi og samlet rapportering fra tilskuddshavere under Kultur- og likestillingsdepartementet

Beskrivelse: I 2020 la regjeringen frem “*Like muligheter i oppveksten. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020–2023)*” (lavinntektsstrategien). Ift. oppfølging har Kulturtanken de siste årene hatt et overordnet koordineringsansvar for tilskuddshavere underlagt Kulturdepartementet. Blant tiltakene Kulturtanken har mottatt rapportering på er *Aktivitetsstøtten Herreløs arv/ LNU; Friluftstiltak til barn og unge/ Friluftsrådenes Landsforbund; Folkebiblioteket – tiltak for å nå nye grupper/ Nasjonalbiblioteket*, i tillegg til tiltak fra KUD som dekker FoU-delen av arbeidet.

Relevans: Flere av tiltakene det er rapportert om har relevans for handlingsplanen om like muligheter til å delta i kultur-, idretts- og friluftslivsaktiviteter for barn og unge. LNUs prosjekt var særlig rettet mot barn og unge med nedsatt funksjonsevne, og gjorde det mulig for frivillige organisasjoner å gjennomføre aktiviteter som fremmer deltakelse for barn og unge med nedsatt funksjonsevne som ellers ikke ville blitt realisert. Friluftsrådenes landsforbund støttet generelle tiltak for å stimulere til fysisk aktivitet i form av friluftsliv for barn og ungdom i aldersgruppen 6-19 år i fritiden, alene eller sammen med familien. De støttet også en rekke spesifikke tiltak spesielt rettet mot grupper eller områder der fattigdomsutfordringene er størst. Det gjelder for eksempel Skiforeningens «Alle barn på ski og ut i friluft». Målet med Nasjonalbibliotekets satsning var å nå ut til nye grupper/deler av befolkningen som ikke bruker biblioteket. Mange fikk tilskudd for å styrke samarbeidet med skoler og barnehager, samt til å etablere lesegrupper for unge. KUD bevilget dessuten midler til forskning på barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter, med spesifikke delprosjekter innen ulikhet i deltagelse blant barn og unge; frivillige organisasjoners arbeid for å inkludere barn og unge; og fritidsaktiviteter for barn og unge. Flere av rapportene omtales under Punkt 1 i vår leveranse, og er tilgjengelige fra www.sivilsamfunn.no.

2.7. Kulturtanken: Kunst og kultur til barnehagebarn

Beskrivelse: Kulturtanken har i tildelingsbrevet for 2024 et oppdrag om å spre kunnskap om gode, lokale modeller for kunst- og kulturtilbud til barnehagebarn, og til kunnskapsutvikling om hvordan kunstmøter best kan fungere for aldersgruppen. Til tross for at denne spesifikke oppgaven er ny i årets tildelingsbrev, er dette tematikker og prosesser Kulturtanken – og tidligere Rikskonsertene – har jobbet med i mange år.

Relevans: Kulturtanken jobber våren 2024 med en helhetlig kartlegging av erfaringer og tilbud til den yngste målgruppen. DKS’ årsrapport for 2022 viser at 157 kulturskoler samarbeider med barnehagene om et kunst- og kulturtilbud til barnehagebarn. Dette utgjør 39 prosent av alle kulturskoler i kommunene. Samarbeidets natur og tilbud varierer i innhold og varighet, samt i om det betegnes som undervisning

og/eller opplevelse. Øvrig kommunalt samarbeid mellom DKS i kommunen og barnehagene utgjør en økende trend. I gjennomsnitt har 28,5 % av kommunene slike samarbeid (s.75). De som samarbeider inviterer gjerne barnehagene inn i DKS-aktiviteter som passer for den aller yngste målgruppen. Noen har også tiltak som fremmer musikk og helse på tvers av generasjoner.

I 2021 kom [sluttrapport for Kulturbarn 0-8-prosjektet](#), et utviklingsprosjekt i regi av Norsk kulturskoleråd, Kulturtanken og Nasjonalt senter for kunst og kultur (2018-2020). Samarbeidet var en videreføring av *Kykeliky*-konferansene, om kunst, kultur, kreativitet og kompetanse i arbeidet med barnehagebarn, som de tre organisasjonene har samarbeidet om siden 2013. Gjennom å samarbeidsmodeller i seks ulike Kulturbarn-kommuner (Målselv, Røros, Fredrikstad, Sunnfjord, Øygarden, Kristiansand) har man kartlagt hvilke ressurser som kan jobbe sammen for å gi barna en god og helhetlig oppvekst med gode kunstopplevelser. Samarbeidspartnere inkluderer skole, barnehage, kulturskole og kunst- og kulturfeltet ellers i kommunen. Enkelte kommuner har lagt særlig vekt på å nå barn som av ulike grunner faller utenfor i samfunnet. Gjennom prosjektet har totalt 680 barn fra 43 barnehager og 4 skoler/oppvekstsentre fått nye opplevelser i møte med kunst og kultur. 13 profesjonelle utøvere har bidratt med forestillinger for barn og kompetansetiltak for personalet. For skole og SFO har det vært av stor verdi å få til et samarbeid som har kunnet tilføre flere møter med kunst og kultur i skolehverdagen, der man møter *alle* barna.

I tillegg til kartlegging av relevante erfaringer, skal Kulturtanken i 2024 også frembringe ny kunnskap om estetiske læringsprosesser og lek for barnehagebarn. Vi jobber med en EU-søknad, *PlayArts Horizon*, sammen med OsloMet, Dronning Mauds Minne høyskole og danske partnere. Prosjektet ledes av professor Anne Bamford. Det etableres i tillegg samarbeid med barnehagelærerutdanningen i UH-sektor. Kulturtanken oppretter i løpet av 2024 nettsider som synliggjør gode eksempler og modeller på hvordan kunstmøter best kan fungere for barnehagebarn.

I tillegg til kartlegging av kunst og kultur til barnehagebarn på *fritiden*, har ikke Kulturtanken kjennskap eller tilgang til informasjon om dette. Aktuell oversikt bør kartlegges i samarbeid med rette instanser.

2.8. Kulturtanken: Utviklingsprosesser i DKS

Beskrivelse: Kulturtanken jobber kontinuerlig med utvikling av DKS, både for å bedre elevenes opplevelse, og for å styrke samspillet mellom skole- og kultursektor i tråd med de nasjonale målene for ordningen. Dette arbeidet skjer i samarbeid med fylkeskommunene og direktekommunene i ordningen. Vi stimulerer videre til kunnskapsutvikling gjennom initiering og deltagelse i ulike FoU-prosjekter.

Relevans: Som landets eneste kulturordning som når *alle* elever i skolen, er DKS som erfarings- og utviklingsarena – og som tiltak for sosial utjevning – svært relevant for Regjeringens handlingsplan for deltagelse. I DKS testes blant annet ulike modeller for medvirkning: Flere fylkeskommuner og direktekommuner oppgir at elever medvirker i planlegging og/eller produksjonsfase og/eller evaluering av tilbudet. Detaljer og eksempler finnes i DKS årsrapport 2022 på ss.53-54.

DKS/Kulturtanken har også samarbeid med en rekke utdannings- og lærerutdanningsinstitusjoner over hele landet om prosjekter av relevans for ordningen. Det er imidlertid få av disse som befatter seg med tematikk som er direkte relevant for handlingsplanen. Et pågående prosjekt vi vil trekke frem er “Opplevelser og betydninger av DKS i skolen”, ledet av UiS-forsker Merete Jonvik. Målet med undersøkelsen er å øke kunnskapen om betydningen av den kulturelle skolesekken for barn i 4.klasse. DKS-ordningen skriver seg inn i målet om demokratisering av kunst og kultur, og innenfor

dette en tilgjengeliggjøring av kunst og kultur for alle. At alle blir eksponert for det samme betyr likevel ikke at alle *opplever* det samme. Sentralt for denne undersøkelsen er derfor hvordan DKS oppleves og artikuleres av elever selv og hvordan DKS påvirkes av og påvirker den sosiale interaksjonen i klasserommet og på skolen. Funnene skal sammenstilles med eksisterende forskning på barn og unges relasjoner til kunst og kultur, samt andre lignende ordninger/program/tiltak.

Det er også relevant å nevne det langsiktige samarbeidet mellom DKS Oslo og OsloMet om SKUP-ordningen. SKUP (SKoleUtviklingsProsjekt) finansieres av Dekomp (desentralisert ordning for kompetanseutvikling) og har som mål å støtte kompetanseutvikling og -overføring gjennom sterk lokal forankring på den enkelte skole, samt i lokal sosio-kulturell kontekst.

Kulturtanken inngår i et *Nordisk nettverk for kunst og kultur i skole og barnehage*, med årlige møter i de respektive land. Nettverket er et forum for statlige aktører for å styrke arbeidet med kunst og kultur i skole og barnehage, herunder DKS¹³.

2.9. Kulturtanken og Kulturdirektoratet: Systematisk arbeid for økt mangfold

Beskrivelse: Alle etater under Kultur- og likestillingsdepartementet har mangfold som en del av sitt årlige tildelingsbrev, og følger dette opp med ulike tiltak som vil ha relevans for Regjeringens handlingsplan for like muligheter til å delta.

Relevans: Kulturdirektoratet ble i *Statsbudsjettet 2020 – Tildelingsbrev til Norsk kulturråd* gitt et særskilt oppdrag som nasjonal koordinator for økt mangfold, inkludering og deltakelse i kunst- og kultursektoren. Det tilfaller rollen å bygge mangfoldskunnskap og mobilisere til handling i kunst- og kulturlivet og i egen virksomhet. Kulturdirektoratet samhandler med flere av KUDs underliggende etater i dette arbeidet, blant annet Kulturtanken og NFI. Etatene har etablert et konkret forum for mangfolddsdata: *Hvordan sikrer vi bedre data som kan hjelpe oss å øke effekten av tildelingene vi gjør?*

Kulturdirektoratet er kunnskapsleverandør for feltets arbeid med mangfold, og formidler innsikter og verktøy, blant annet gjennom fysiske og digitale konferanser og digitale ressursbanker. Mangfolddsatsningen tilgjengeliggjør kultursektoren for barn og unge, så vel som for den øvrige befolkningen.

Kulturtanken har de to siste årene samarbeidet med DKS i hhv. Viken og Rogaland om en nasjonal konferanse med fokus på tilrettelegging av produksjoner for elever med ulike funksjonshindringer. Utover erfaringsdeling fra *generell* tilrettelegging har det også vært vist og diskutert produksjoner som er spesielt tilrettelagt for visse grupper. Det har også vært fokus på kunstnere med funksjonshindringer og deres praksis og deltakelse i DKS. Tilnærmingen har vært modellert på Viken fylkes initiativ, under deres fane "tilrettelagt".

Kulturtanken er i gang med å utarbeide en helhetlig strategi for å imøtekomme funksjonsmangfoldet blant barn og unge, en tilnærming og strategi som vil være i tråd med det paradigmeskiftet som ligger i implementeringen av *FNs konvensjon om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne* (CRPD).

¹³ Dialogen med Danmark har nylig dreid rundt erfaringer med *Kulturpass*. Kulturtanken har et oppfølgingsmøte med Slots- og Kulturstyrelsen om dette 6.februar 2024. Se for øvrig Punkt 4 for ytterligere utgreiing om Kulturpass.

Arbeidet er også en del av samarbeidet med NFI og Kulturdirektoratet om mangfoldsdata, hhv. på scenen/lerretet, bak scenen/lerretet og i salen.

Kulturtanken lager utarbeider i 2024 en samarbeidsavtale med teater Manu om produksjon av tegnspråklig teater og litteraturformidling. Deler av arbeidet innbefatter en målsetning om å etablere alternative turnémodeller der vi i større grad når ut til døve elever med tegnspråklige produksjoner, samtidig som vi bidrar til ivaretagelse av norsk tegnspråk som kulturbærer.

Kulturtanken jobber bevisst med innføring av universell utforming i all kommunikasjon. Universell utforming sikrer at kulturtilbud er tilgjengelige for alle barn og ungdom, uavhengig av fysiske eller kognitive evner. Dette er i tråd med prinsipper om like muligheter og ikke-diskriminering. Universell utforming fremmer også inkludering ved å skape et samfunn der alle kan føle seg velkomne og verdsatt, og der alle har lik tilgang til kulturelle opplevelser.

2.10. Kulturdirektoratet: FoU-satsning, *Bruk av kunst og kultur*

Beskrivelse: Kulturrådet har initiert en større forskningssatsing på kulturbruk, publikum og deltakelse. Denne startet med et forprosjekt i 2023. Målet er å undersøke overordnede, prinsipielle spørsmål knyttet til kulturbruk, kulturbrukeren og særlig den såkalte ikke-brukeren, publikum og publikumsmålinger.

Relevans: Følgende undersøkelser vil omfatte barn og unges bruk, uten å være begrenset til det:

- På oppdrag fra Kulturdirektoratet utarbeidet Telemarksforskning i 2023 en kunnskapsoppsummering om kulturbruk. Bakgrunnen har vært et behov for anvendelige og tilstrekkelig hyppige oversikter over kulturbruk, et behov som ble spesielt tydelig under pandemien. Oppsummeringen er finansiert av Kultur- og likestillingsdepartementet, er levert departementet og blir publisert våren 2024. Kulturdirektoratet vil i 2024 følge opp rapporten og vurdere behovet for eventuelle nye eller endrede kulturbruksmålinger i Norge.
- Kultur- og likestillingsdepartementet har også bedt om en ny nasjonal bruker- og bruksundersøkelse blant norske museer. Denne skal gi et innblikk i hvem som besøker museene, deres motivasjon, hvilke tilbud i museene de benytter og inntrykket de sitter igjen med etter museumsbesøket. Kulturdirektoratet er ansvarlig for bestilling og oppfølging av undersøkelsen.

3. Beskrivelse av innhold og erfaringer fra tilskuddsordninger forvaltet av Kulturtanken, Kulturdirektoratet og Kulturrådet av relevans for handlingsplanen

3.1. Kulturtanken: Tilskuddsordning for inkludering i kulturlivet

Beskrivelse: Tilskuddsordningen ble opprettet i 2020. Formålet er å bidra til at alle barn og unge får mulighet til å delta jevnlig i organiserte kulturaktiviteter sammen med jevnaldrende. Ordningen skal fremme mangfoldig deltakelse i kulturaktiviteter på tvers av blant annet kjønn, etnisitet, funksjonsevne, sosioøkonomisk bakgrunn og bosted. Midlene fordeles til aktører i det frivillige kulturlivet for tiltak

rettet mot barn (6-12 år) og ungdom (13-19 år) som kan bidra til økt inkludering i kunst og kulturaktiviteter. Alle organisasjoner registrert i frivillighetsregisteret kan søke ordningen.

Nøkkeltall:

- I 2020 ble det delt ut 9 millioner kroner til 55 prosjekter
- I 2021 ble det delt ut 5 millioner kroner til 31 prosjekter av i alt 56 prosjekter som søkte.
- I 2022 ble det delt ut til sammen 12,6 millioner til 67 av i alt 161 prosjekter.
- I 2023 ble det delt ut til sammen 13 millioner til 75 av i alt 172 prosjekter.

Forslag til styrking/tiltak for bedre treffsikkerhet: Foreløpige rapporter tyder på at prosjektene i stor grad når målgruppen, og at informasjon om muligheten til å søke tilskudd har nådd bredt ut. To tiltak som kan styrke ordningen ytterligere er:

- **Flerårig tilskudd** kan gi mulighet for bedre planlegging og kvalitet i gjennomføring.
- **Systematisk bruk av rapportering** for å bedre kunnskapsgrunnlaget rundt tiltakene og målgruppen. Unge funksjonshemmede har for eksempel hatt et prosjekt for å rekruttere flere barn og unge med funksjonsvariasjoner, noe det ville vært relevant å hente systematisk innsikt om for å bedre kunnskapsgrunnlaget om denne tematikken.

3.2. Kulturtanken: Tilskuddsordning for Involvering av barn og unge i planprosesser i kommunene

Beskrivelse: Det ble i 2021 og 2022 bevilget fire millioner til pilotprosjekter for å utvikle modeller for inkludering av barne- og ungdomskultur i kommunal planlegging. Målet med tilskuddsordningen var å bidra til en bedre koordinert lokal kultursektor (mer samarbeid mellom ulike aktører, utvikling av gode møteplasser for deltakelse og inkludering), ved å stimulere kommunene til i større grad å inkludere barne- og ungdomskultur i planprosesser. Man ønsket å skape gode verktøy for forvaltningen, sette barne- og ungdomskultur på den lokalpolitiske dagsorden, samt øke oppmerksomhet og kunnskap om barne- og ungdomskultur i kommunen. Åtte av de gjennomførte prosjektene ble i november 2023 presentert på sluttkonferansen *Delingsarena om barne- og ungdomsmedvirkning i kommunen*, hvor ansatte og involvert ungdom fra hver av disse kommunene delte sine læringspunkter. Arrangementet var et samarbeid mellom Kulturtanken, Norsk kulturskoleråd, UKM, Ungdom og Fritid, NOKU og KS. De 10 prosjektene som leverte sluttrapport i 2023 ble oppsummert på konferansens landingsside. De resterende 28 prosjektene som fikk tilskudd leverer sin rapport til Kulturtanken i februar 2024.

Nøkkeltall:

- **2021:** 15 kommuner (Aurskog-Høland, Bergen, Gjøvik, Kristiansund, Lillestrøm, Malvik, Namsos, Nome, Orkland, Sandnes, Skien, Sola, Steinkjer, Sør-Odal og Verdal) fikk mellom 237.000-274.000 kroner hver.
- **2022:** 12 kommuner (Stord, Ørland, Froland, Arendal, Tromsø, Frogn, Stavanger, Dovre, Horten, Gjesdal, Vadsø og Volda) fikk mellom 210.000-360.000 kroner hver. Kåfjord kommune fikk en særskilt bevilgning på 800.000 kroner til KRED Nord, et kompetanse- og ressurscenter for e-sport og datakultur, avdeling Nord.

Forslag til styrking/tiltak for bedre treffsikkerhet: Tilskuddsordningen hadde som ambisjon å gjøre barne- og ungdomsmedvirkning til en integrert del av prosesser i kommunene. Flere av kommunene kan vise til nyttige prosjekter, som blant annet ble lagt frem på den nasjonale delingsarenaen i november

2023. Det påpekes imidlertid at medvirkning er ressurskrevende og ofte havner på toppen av andre oppgaver i kommunen. Alle kommuner er pålagt å ha ungdomsråd, men hvordan dette innrettes, og i hvilken grad ungdommene virkelig får innflytelse, varierer. Tilskuddsordningen har bidratt med kunnskaps- og erfaringsdeling rundt både utfordringer og mulighetsrom her. Tilskuddsordningen ble ikke videreført i 2023.

Sluttkonferansen for prosjektet, *Delingsarena om barne- og ungdomsmedvirkning i kommunen* (november 2023) ble omtalt som en suksess av deltagere fra hele landet. Prosjekter fra åtte kommuner ble presentert denne dagen. Konferansen var også en lærerik mulighet for samarbeid mellom aktører i BUK-nettverket. Det var stor variasjon i hvordan hver enkelt kommune valgte å inkludere barn og unge i sine planprosesser med de tildelte midlene. Enkelte av prosjektene lyktes bedre enn andre med å skape gode modeller for samarbeid med ungdom innad i kommunen, og med eksterne aktører. Læringspunktene Kulturtanken har tilegnet seg fra disse prosjektene, og fra forvaltningen av denne tilskuddsordningen, gir et godt grunnlag for å jobbe videre med tematikken. En gjeninnføring av ordningen, med reviderte/tydeligere parametere kan derfor anbefales.

3.3. Kulturtanken: Søkornmidler til digitalt kulturbruk for unge (2021)

Beskrivelse: Som oppfølging av Meld. St. 18, utlyste Kulturtanken i 2021 søkornmidler til utviklingsarbeid som skal bidra til ny kunnskap og kompetanse, samt styrke det digitale kulturtilbudet til barn og unge.

Nøkkeltall: 2,5 millioner fordelt på fem aktører.

Prosjektene innhold:

- **Ung Kultur Møtes (UKM Norge)** fikk 1 million kroner til *Kulturnett 3.0*. UKM Norge gjennomførte seks pilotprosjekter som omhandler musikkundervisning og samspill på nett via en ny fiberbasert infrastruktur uten forsinkelser eller kvalitetstap, etter modell av lignende forsøk gjennomført i Sverige og Finland. Pilotprosjektene ble utformet og gjennomført i samarbeid med Høgskolen i Innlandet, NTNU Institutt for musikk, Remote North, Uninett og Norsk kulturskoleråd, og dessuten kulturskolene i Sel, Lillehammer, Hamar og Trondheim.
- **Norsk Teknisk Museum** fikk 400 000 kr til prosjektet *I/O* til Design. NTM videreutviklet et datakulturtilbud som gir flere barn og unge i alderen 14-18 år mulighet til å lære koding med design som metode. Prosjektet var knyttet til utstillingen *I/O* (2022), som viser hvordan datamaskinprogrammering kan læres med estetikk og kunst som utgangspunkt.
- **Tromsø kommune via Tvibit** fikk 200 000 kroner til å videreutvikle Kreativ Teknologi-programmet og gjennomføre tre delprosjekter; Last Stop & NUFF Digital Hubs, en digital festivalopplevelse; versus@Tvibit, et livestreamet program om dataspillkultur av og for ungdom, og My Arctic Life Multimedia, et digitalt utstillingsrom for unge fotografer.
- **Sarpsborg kommune** fikk, via samarbeidsprosjektet KRED, 500 000 kroner til prosjektet Studio 2. De videreutviklet flere streamingprosjekter av og med ungdommer, under dette blant annet Cafe UK og streamingstudio for e-sport. Prosjektet omhandlet også etablering av studiofasiliteter for å kunne nå og engasjere flere barn og unge.
- **Ungdom og fritid** fikk 400 000 kroner til prosjektet Inkluderende datakultur, et samarbeidsprosjekt mellom Ungdom og fritid, UKM, det digitale kulturhuset Nova og KRED. Målet var å utvikle og ta i bruk en ny medvirkningsbasert metode som skal gi flere barn og unge muligheten til å oppleve

datakultur på egne premisser. Prosjektet styrker det digitale ungdomsarbeidet, og tilrettelegger for at metoden skal kunne brukes av andre innen kultur og fritid for barn og unge.

Forslag til styrking/tiltak for bedre treffsikkerhet: Kulturtanken ser at aktørene jobber godt, og bruker såkornmidlene for å skape synergier også med andre initiativer og samarbeidspartnere. Vi anbefaler derfor utlysninger av flere slike såkornsmidler.

3.4. Kulturtanken: Utlysning av masterstipender

Beskrivelse: Kulturtanken har som en forsøksordning i 2022 og 2023 lyst ut stipender til Masterstudenter med prosjekt som styrker kunnskapsgrunnlag og fokus på tema relatert til kunst og kultur for og med barn og unge. Vi la særlig fokus på mangfold og bærekraft i utlysningen av stipendene.

Nøkkeltall: Det ble tildelt fire stipend av varierende størrelse i 2022 (inntil 25.000 kr), hvorav ett fokuserte på regigrep for inkludering av yngre barn med funksjonshindringer (autsimespekterdiagnoser). Det ble tildelt to stipender i 2023.

Forslag til styrking/tiltak for bedre treffsikkerhet: Ordningen med utlysning av masterstipend er under evaluering og beslutning vedrørende videreføring vil bli tatt i løpet av 2024.

3.5. Kulturrådet/ Kulturdirektoratet: Skolebibliotekordning

Beskrivelse: Kulturrådets skolebibliotekordning har som formål å gi barn og unge tilgang til et variert og aktuelt utvalg av nye norske bøker gjennom skolebiblioteket. Ordningen sørger for innkjøp og distribusjon til skolebibliotek i grunnskolen av kulturfondbøker som har barn og unge som målgruppe, og skal stimulere til leselyst blant barn og unge.

Nøkkeltall: 10,5 millioner kroner over Kulturfondet etter økning på 5 millioner kroner fra 2024. 380 skoler er inkludert i ordningen fra 2024 mens 661 skoler har søkt, altså har 281 skoler ikke kunnet inkluderes i ordningen.

Forslag til styrking/tiltak for bedre treffsikkerhet: I Kulturrådets egen gjennomgang av ordningen svarer 97 % av skolebibliotekene at ordningen har bevirket økt leselyst eller høyere utlån. Nesten 90 % sier at elevene låner et større mangfold av bøker. Det kan være interessant å se på hvordan universell-modellen kan overføres til andre bibliotek og annen litteratur.

4. Kulturpass for ungdom

I rapporten *Sterkere tilbake – Pandemiens konsekvenser for kultursektoren og mulige virkemidler for gjenoppbygging*, publisert i april 2022, peker Kulturdirektoratet (Kulturrådet) og Norsk filminstitutt på seks aktuelle satsingsområder. Det første er mulige tiltak for økt tilgjengelighet og mangfold, og blant disse tiltakene nevnes kulturpass, eksemplifisert gjennom den franske ordningen.

Kulturdirektoratet står sammen med NFI om vurderingen av at de foreslåtte satsingene, virkemidlene og tiltakene er et *repertoar av mulige politiske tiltak*, som man kan velge blant, uten at de er en samlet tiltakspakke som forutsettes gjennomført i sin helhet. Virksomhetene påpeker også i rapporten at aktuelle tiltak må bli utredet på ordinær måte.

Kulturdirektoratet kan ikke gi Kultur- og likestillingsdepartementet noe fullgodt svar på forespørselen om dokumentasjon av tiltaket, da forslag om kulturpass ikke er tilstrekkelig utredet, slik vi ser det nå. Kulturdirektoratet har et ønske om å bidra til et bedre grunnlag gjennom vårt arbeid med å undersøke bruk og ikke-bruk av kunst og kultur som pågår i 2024. Den franske ordningen med kulturpass er omtalt i rapporten som et eksempel på tiltak som både gjør kulturlivet tilgjengelig for ungdom, og som bidrar med midler inn i fransk kulturliv.

Når direktøren i Kulturdirektoratet senere har trukket fram det franske kulturpasset, er det igjen et eksempel på tiltak som kan gi ungdom bedre tilgang på kunst og kultur. Dette bunner i den generelle målsetningen om å ikke miste ungdom på veien, å lytte til ungdomsrådenes ønske om bedre tilgjengelighet og også savnet etter å kunne møtes, som ble stort under pandemien.

Kulturdirektoratet har per i dag ikke rapporter som måler effekt av ulike varianter av kulturpass eller kulturkort slik vi ser det gjennomført i enkelte norske kommuner. Slike ordninger bygger ofte på å finne balansepunktet mellom å gjøre tilbud og aktivitet kjent, og å bygge ned den økonomiske barrieren mot å delta. Å sette slike ordninger opp mot økt satsning på universelle gratistilbud som folkebibliotek, skolebibliotek, BUA-utlån og andre ordninger vil være interessant. I arbeidet med å utvikle en ny politikk for barne- og ungdomskultur kan det være nyttig å se på om modellen for litteratur med gratis tilgang gjennom bibliotekene lar seg overføre til andre kunst- og kulturfelt, og i så fall med samme suksess som folkebibliotekene må sies å være.

Tidligere regjeringer har hatt ønske om fritidskort, og det er gjennomført forsøk i flere norske kommuner. Disse er evaluert av Institutt for Samfunnsforskning¹⁴. Se *Vedlegg II* for et kort sammendrag av denne evalueringen.

5. Anbefalinger og tiltak for like muligheter til å delta i kultur-, idretts- og friluftslivsaktiviteter for barn og unge

Dette avsnittet skisserer anbefalinger og tiltaksområder som bør løftes og/eller utredes nærmere, som del av regjeringens handlingsplan for deltagelse i kultur-, idretts- og friluftslivsaktiviteter. Vi presiserer at anbefalingene ikke kun gis innenfor Kulturtankens, Kulturrådets og Kulturdirektoratets ansvarsområder, men utfra hvilke behov vi ser i feltet som sådan.

¹⁴ Arnesen, D., Bjørnarå, H. B. & Myksvoll, T. M. (2022). *Følgforskning og evaluering av forsøk med fritidskortordninger: Sluttrapport* (Rapport 2022:13). Institutt for samfunnsforskning.

Det foreligger ingen *formelle* utredninger av relevans for Regjeringens handlingsplan i våre respektive organisasjoner. Anbefalingene baseres derfor på summen av kunnskapsgrunnlag (Punkt 1), pågående prosesser (Punkt 2), erfaringer fra tilskuddsordninger (Punkt 3) og vår løpende dialog med feltet gjennom ulike samtaler og nettverksmøter. Elementene er listet opp i vilkårlig rekkefølge.

Likestilling og forebygging av diskriminering

a. Inkluderende rekruttering: Handlingsplanen bør lansere tiltak og styrke initiativer som sikrer inkluderende rekrutteringspraksis i kunst-, kultur- og frivillige organisasjoner.

b. Sensibilisering og opplæring: Det bør tilrettelegges for opplæring og bevisstgjøring av ledere og frivillige for å øke kunnskapen om likestilling og forebygge diskriminering. *Balansekunst* besitter kunnskap som er relevant i denne sammenhengen. Det finnes også andre kompetanseorganisasjoner som kan involveres, blant annet *Unge funksjonshemmede*.

c. Universell utforming og implementering av CRPD: CRPD forutsettes implementert i norsk lovverk i løpet av 2024. Prosesser for universell utforming av informasjon om kunst- og kulturaktiviteter til barn og unge, og lokaler for slik aktivitet, bidrar til å sikre at enda flere nås og inkluderes.

Rammevilkår for aktiviteten og organisasjonene

a. Økonomisk tilskudd: Man kan vurdere utvidet, og mer langsiktige, økonomisk tilskudd til organisasjoner som arbeider for å fremme like muligheter, spesielt de som retter seg mot sårbare grupper og lokalsamfunn.

Lokalt etterlyser enkeltaktører dessuten muligheten for øremerking av inntektssystemet i kommunene, med mål om å bygge en sterk kulturell grunnmur. Det påpekes at prosjektmidler ofte utlyses seint, har korte frister og skaper stress for lokale aktører som kunne jobbet bedre for målgruppen med mer langsiktige rammer.

b. Mangfold i ledelse: Tiltak som oppmuntrer/stimulerer organisasjoner til å ha mangfoldige ledelsesteam kan være tjenlig for å reflektere samfunnets sammensetning og øke bevisstheten om ulike behov.

Medvirkning

a. Barn og unges deltakelse: Man bør sikre at barn og unge gis mulighet til å involveres aktivt i utforming, implementering og evaluering av kultur- og andre fritidsaktiviteter, samt i beslutninger som tas på kommune- og organisasjonsnivå i saker som angår dem. De bør involveres tidlig i prosessen, og det må avklares hva de kan bidra til å bestemme, slik at de opplever reell medvirkning. Se for øvrig Punkt 3.2 om *Tilskuddsordning for Involvering av barn og unge i planprosesser i kommunene (2023)* og Kulturtankens ressurside om [«Hva er god medvirkning?»](#).

b. Inkluderende møteplasser: Man bør skape læringsløyper og møteplasser mellom målgruppa, organisasjoner, myndigheter og lokalsamfunn for å lytte, heve kompetanse, fremme samarbeid og bedre forståelse. Det nasjonale BUK-nettverket (se Punkt 2.3.) kan også ha regionale og lokale forgreininger.

Partnerskap og koordinering

a. Overordnet tverrsektoriell koordinering: *Nasjonalt samarbeid* bør sikres mellom ulike sektorer, inkludert utdanning, helse og sosiale tjenester, for å styrke tilbudene og skape helhetlige opplevelser for barn og unge. Handlingsplanen for deltagelse i kultur, idrett og friluftsliv må ikke eksistere i egen boble, men kobles på allerede eksisterende og fremtidige initiativer som har barn og unge i fokus. En tydeligere forbindelse til FNs bærekraftsagenda (med slagord «*Leaving no one behind*») kan øke muligheter for synergi med andre sektors initiativer som drar i samme retning.

b. Fremme lokale partnerskap: Handlingsplanen bør stimulere til etablering av *lokale partnerskap* mellom skoler, idrettsklubber, kulturorganisasjoner og frivillige grupper, for å tilby varierte og tilgjengelige aktiviteter. Disse partnerskapene kan koordinere ressurser, fasiliteter og kunnskap for å skape et bredt spekter av tilbud for barn og unge. Innsikter fra prosjektet *Koordinert kulturarbeid* (se Punkt 1.2.) kan være relevante å bygge på her. Det samme kan innsikter fra Halogen-rapporten, utarbeidet på oppdrag for *Operativ gruppe for samfunnsoppdraget* (se Punkt 2.5)

c. Læringsløyper: Handlingsplanen bør legge til rette for arenaer der *lokale, regionale og nasjonale* organisasjoner kan dele beste praksis, ressurser og erfaringer for å styrke sektoren som helhet.

Informasjon om kunst- og kulturtilbud til barn og unge

a. Tilgjengelig informasjon på plattformer der barn og unge opererer: Manglende synlighet og konkurranse med andre aktører utgjør sentrale barrierer for rekruttering og deltagelse. Handlingsplanen bør derfor støtte tiltak som skaper synlighet av eksisterende tilbud. Her kan man muligens se til *DigiUng*-samarbeidet, som var en av regjeringens store tverrsektorielle satsninger i 2023.

b. Tilgjengelig informasjon på et språk både barn og unge og deres familier skjønner: Handlingsplanen bør fremme tiltak som gjør at informasjon om økonomiske tilskudd og/eller muligheter for redusert betaling når ut til familier der språk og andre kulturelle koder er en utfordring.

Nye tilbud

a. Varierte aktiviteter: Handlingsplanen bør stimulere til utvikling av varierte kultur- og idrettsaktiviteter som appellerer til ulike interesser og ferdigheter hos barn og unge. Man kan vurdere styrking av tilskuddsordningen *Inkludering i kulturliv* (se Punkt 3.1.) Det er viktig at dette ikke bare inkluderer organisert aktivitet, men også egenorganiserte tiltak for og med barn og unge.

b. Fleksible strukturer: Handlingsplanen bør legge til rette for fleksible og tilpassbare strukturer som gjør det lettere for barn og unge å delta, uavhengig av økonomisk bakgrunn, utfordringer med å mobilisere til foreldreinnsats, geografisk plassering og eventuelle funksjonsnedsettelse.

c. Utvikle det digitale mulighetsrommet og hvem som får delta her: Barn og unge flest har god nettilgang og deltar aktivt digitalt, men det gjelder ikke alle. Handlingsplanen bør legge til rette for at ulike barrierer for digital kulturbruk og deltagelse blant barn og unge kan forseres. Her anbefales tett dialog med Nasjonalt kompetansesenter for dataspillkultur, som er på trappene i regi av NFI, Kulturtanken og Medietilsynet. Kompetanseaktører fra Barne- og ungdomskulturnettverket (BUK, omtalt under Punkt 2.3) kan også involveres.

Finansieringsmodeller

a. Utvikle fleksible finansieringsmodeller: Handlingsplanen *kan* legge til rette for finansieringsmodeller som i større grad støtter samarbeid og partnerskap mellom kultur- og idrettsorganisasjoner, offentlige instanser og private sektorer. Det er et politisk spørsmål i hvilken grad det skal investeres offentlige midler i kunst og kultur til barn og unge, samtidig som det finnes flere andre finansieringskilder utover budsjettene til stat, fylker og kommuner. Stiftelser og lokale sparebanker har allerede gavefunksjon til ulike formål relatert til barn og unge. Det samme gjelder sponsing fra bedrifter. Stiftelsene bidrar med midler knyttet til deres formål, mens gavemidler i større grad har et generelt formål om samfunnsutvikling og synlighet for giveren. At kunst og kultur for barn og unge også i stor grad er drevet av frivillig innsats skal heller ikke underkjennes i den samlede vurderingen av finansiering. Om Handlingsplanen vil ta stilling til forholdet mellom og samspillet mellom ulike finansieringskilder, vet vi ikke, men å være bevisst de ulike finansieringsmodellene vil kunne bidra til mer bevisst bruk av midler og klarere arbeidsfordeling mellom aktører.

Forskning og kunnskapsutvikling

Forskning og kunnskapsutvikling bør integreres i arbeidet med og som en del av implementeringen av Handlingsplanen. Vi ser særlig behov for økt kunnskap om:

- a. Den nye digitale kulturbruken, spesielt egeninitierte aktiviteter tilknyttet dette.
- b. Sammenhenger mellom familieøkonomi og kulturbruk
- c. Hvordan barn og unges kunst- og kulturopplevelser henger sammen med det å være en del av sosiale fellesskap.
- d. Hvordan minoriteters kulturbruk samspiller med og skiller seg fra majoritetens kulturbruk blant barn og unge.
- e. Hva barn og unge *selv* opplever som relevant og av høy kvalitet. I den forbindelse er det ønskelig å ta i bruk en mer mangfoldig metode-verktøykasse og varierte forskerinnnganger til hvordan man henter ut barn og unges perspektiver og synspunkter på kunst og kulturopplevelser (Se Punkt 1.1)

Vi trenger dessuten oppdaterte kategorier for kultur- og mediebruk. Flere forskere peker på at dagens kategorier er i ferd med å bli utdaterte.

VEDLEGG I: Sammendrag av fire rapporter som overordnet ser på barn og unges inkludering og deltagelse.

VEDLEGG II: Sammendrag, *Evaluering av fritidskortordningen*.

VEDLEGG I – Rapporter om helhetlig innsats for barn og unge

Som et supplement til rapportene som spesifikt omhandler barn og unges kulturelle deltagelse (Punkt 1.2.), har vi også laget korte sammendrag av relevante rapporter fra 2021 til 2023 som *overordnet* ser på denne målgruppens inkludering og deltagelse, samt barrierer for dette.

Tittel:	<i>Inclusion of young people in school, work and society – a review of Nordic research literature</i>
Forfatter:	Kjetil Frøyland, Andreea I. Alecu, Jannike G. Ballo, Anne Leseth, Talieh Sadeghi, Ali Abdelzadeh, Cecilie H. Anvik, Margrét Einarsdóttir, Firouz Gaini, Anne Görlich, Ilse Julkunen og Christina V. L. Larsen
Type dokument:	Forskningsrapport (litteraturgjennomgang), AFI
År:	2022

Innsikt: Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Nordisk ministerråd bestilte høsten 2019 en litteraturgjennomgang fra Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) ved OsloMet for å kartlegge nordisk forskningslitteratur om utsatte unge, ekskludering og inkludering. Totalt 84 studier ble inkludert i studien. Litteraturgjennomgangen identifiserte flere felles utfordringer mellom de nordiske landene, men også kontekstuelle forskjeller. Forskerne fant konsensus i litteraturen når det gjelder hva som skal til for å forbedre mulighetene for inkludering: Å legge til rette for godt samspill, gode relasjoner, etablere fellesskapsarenaer, gi tilstrekkelig tett individuell oppfølging av hjelpepersonell med inkluderingskompetanse og legge til rette for deltagelse er sentrale faktorer. Dette gjelder på alle felter, også kultur. Faktorer på strukturelt nivå, som koordinering og samarbeid, er også viktige. Det er et sentralt punkt at det kreves en viss kontinuitet og varighet av tiltak og innsats. AFI-forskerne anser det som en svakhet ved effektstudiene fra nordisk kontekst at de ikke studerer *inkludering* som fenomen og at de er uklare om effektene av de ulike tiltakene rettet mot utsatte unge.

Tittel:	<i>Utfordringer og behov knyttet til helhetlig innsats for inkludering av barn og unge</i>
Forfatter:	Halogen
Type dokument:	Kartlegging av erfaringer og kunnskap med relevans for det målrettede samfunnsoppdraget for å inkludere flere barn og unge i utdanning, arbeids- og samfunnsliv
År:	2023

Innsikt: Fra august til oktober 2023 kartla Halogen relevant kunnskap, erfaringer og forskning fra ulike satsinger knyttet til inkluderingen av barn og unge i Norge. Rapporten, utført på oppdrag for *Operativ gruppe for det målrettede samfunnsoppdraget for å inkludere flere barn og unge i utdanning, arbeids- og samfunnsliv* (se Punkt 2.6), sammenstiller, systematiserer og drøfter kunnskap om utenforskap i bred forstand. Rapporten har fem hovedfunn:

1. Utenforskap kan oppstå av mange årsaker, og forsterkes i møte med et fragmentert hjelpeapparat og mangel på treffsikker innsats. Dette løses ikke gjennom dagens utviklingsarbeid.
2. Satsinger på tvers av sektorer er stadig mer vanlig, men det er potensial for å skape mer samvirkende effekt på tvers av initiativer.

3. Inkludering av flere barn og unge er en kompleks samfunnsutfordring med behov for en helhetlig, systemisk og kunnskapsbasert tilnærming.
4. Det er behov for å utvikle strukturer, felles problemforståelse og relasjoner som sikrer stabilt, tverrsektorielt samarbeid.
5. For å få til faktisk endring må vi skape rammebetingelser som gir rom for nytenkning og som er effektrettede, langsiktige og fleksible.

Rapporten skisserer en egen satsning for å styrke barn og unges deltagelse i lokalsamfunnet, og løfter her kunst- og kulturfeltet som tilbyder av viktige “tjenester” knyttet til barn og unges liv; både organiserte tilbud/aktiviteter og åpne arenaer der barn og unge kan delta og kjenne tilhørighet (eks. bibliotek)

Tittel: *En barndom for livet: Økt tilhørighet, mestring og læring for barn i fattige familier*
Forfatter: Ekspertgruppen for Barn i fattige familier
Type dokument: Rapport fra Regjerings-oppnevnt utvalg
År: 2023

Innsikt: Ekspertgruppen for barn i fattige familier la i 2023 frem en rapport for å styrke oppvekstvilkår for barn i fattige familier og forebygging av at fattigdom går i arv. I Norge viser statistikk at fattigere familier bruker mindre penger enn andre på kultur og fritid (Bøe 2015, referert på s.91).

Det er flere årsaker til at barn og unge fra fattige familier i mindre grad deltar i fritidsaktiviteter. Disse kan enten knyttes direkte eller indirekte til økonomiske årsaker eller handle om andre forhold i familiene. Forskning rapporten viser til sier at deltakelsen blant barn fra familier der foreldrene har lav inntekt og utdanning er lavere enn deltakelsen til barn fra familier der foreldrene har høyere inntekt og utdanning. Samtidig kan den sosiale ulikheten i barn og unges deltagelse i fritidsaktiviteter trolig ikke forklares ut fra kostnadsnivået alene. I flere undersøkelser om hvorfor barn ikke deltar eller slutter på fritidsaktiviteter er det en relativt liten andel foreldre, lag og foreninger som oppgir kostnader som den viktigste årsaken. Individuelle faktorer som tilgjengelighet, kvalitet, informasjon og kvalitet på det lokale fritidstilbudet, samt andre strukturelle faktorer, er også av relevans. Barn av foreldre som selv har deltatt eller deltar i fritidsaktiviteter har større sannsynlighet for å delta i organiserte fritidsaktiviteter. Deltakelse er gjerne avhengig av at foreldrene har oversikt og er kjent med det eksisterende aktivitetstilbudet. For foreldre med minoritetsbakgrunn kan dette være en særlig barriere. For familier med økonomiske begrensninger, kapasitetsbegrensninger eller en stressende livssituasjon, kan krav til foreldreinvolvering også være en barriere.

Ekspertgruppen foreslår en utprøving av å integrere SFO og kulturskole i en mer helhetlig skoledag, noe som vil innebære at flere barn i fattige familier vil få mulighet til å ta del i kulturaktiviteter/ utforske estetiske fag sammen med jevnaldrende. En skolehverdag med mer kreative aktiviteter og sosiale fellesskap kan bedre målgruppens levekår og livskvalitet. Ekspertgruppen anbefaler å innhente ytterligere kunnskap om effektene et slikt tiltak kan ha for barn og unge.

Ekspertgruppen trekker også frem behovet for å styrke *fritidstaktørenes og kommunenes kapasitet til å inkludere*. Offentlige fritidstilbud og det kommunale arbeidet på fritidsområdet er i liten grad lovregulert. Dette betyr at det i hovedsak er opp til hver enkelt kommune å prioritere midler til inkluderingsarbeid og fritidstilbud lokalt. I dag er det også mange ulike tilskuddsordninger med overlappende målgrupper og formål, noe som kan gjøre at prosessen med å søke tilskudd oppleves ressurskrevende og uoversiktlig.

Tittel: *Mind the gap! Nordic 0–24 collaboration on improved services to vulnerable children and young people Final report from the process evaluation*

Forfatter: Inger Lise Skog Hansen, Ragnhild Steen Jensen and Helle Cathrine Hansen

Type dokument/avsender: Sluttrapport fra det nordiske 0-24-samarbeidet, FAFO (2020:21)

År: 2021

Innsikt: Sluttrapporten fra 0–24-samarbeidet identifiserer tre faktorer for bedre oppfølging av utsatte barn og unge:

1. Individorientert tilnærming – barn og unge i sentrum
2. Mer helhetlig oppfølging ved hjelp av styrket tverrsektorielt samarbeid
3. Tidlig intervensjon

De tre faktorene henger sammen. En *individorientert og helhetlig tilnærming* øker muligheten for å identifisere eventuelle utfordringer på et tidlig tidspunkt, og tidlig intervensjon avhenger av gode systemer for samarbeid på tvers for at relevante tjenester kan bli involvert raskt. Å lykkes med tverrsektorielt samarbeid krever at det utvikles *systemer og strukturer* for samarbeid, men også at det blir utviklet *relasjonell kompetanse og kultur for samarbeid* i tjenester og blant fagfolk. Evalueringsrapporten identifiserer en rekke spesifikke forhold som bør vurderes i arbeidet med styrket tverrsektorielt samarbeid.

VEDLEGG II – Sammendrag av fritidskort-rapport

Tittel: *Følgeforskning og evaluering av forsøk med fritidskortordninger: Sluttrapport.*

Forfatter: Daniel Arnesen, Helga Birgit Bjørnara og Thomas Myksvoll

Type rapport/avsender: Forskningsrapport, Institutt for samfunnsforskning (2022:13).

År: 2022

Innsikt: På oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) utarbeidet Institutt for samfunnsforskning en sluttrapport for evalueringen og følgeforskningen i forbindelse med et forsøk med fritidskortordninger som pågikk fra 2019 til sommeren 2022. Evalueringen ble gjennomført i perioden fra 2020 til 2022, og omfatter også to tidligere delrapporter. Formålet med rapporten var å se nærmere på implementeringen av Fritidskortet i kommunene, med vekt på hvordan de la til rette for inkludering av barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter.

Forsøket med fritidskortordninger ble initiert av Solberg-regjeringen som en prøveordning for å få kunnskap og erfaringer med henblikk på en mulig nasjonal fritidskortordning. Kommuner kunne søke Bufdir om å delta. Fritidskortet ble utformet som en ordning der alle barn og unge fra 6 til fylte 18 år kunne få støtte til å dekke deltakeravgifter i faste, jevnlig organiserte fritidsaktiviteter. Kommunene mottok et tilskudd på 800-1000 kroner per barn i målgruppen per halvår, avhengig av størrelsen på fritidskortstøtten i den enkelte kommunen. Målet var at flere barn og unge skulle få mulighet til å delta, og spesielt de som i utgangspunktet ikke eller i liten grad deltok. Det ble valgt en universell framfor en behovsprøvd innretning, begrunnet med ønsket om å unngå stigmatisering. Familiene kunne selv velge fritt hvilke aktiviteter de ville bruke støtten på.

Analysene i rapporten bygger på både kvalitative og kvantitative data: Intervjuer med prosjektledere i kommunene, intervjuer med foresatte i fire av de deltakende kommunene, en spørreundersøkelse til 158 kommuner over hele landet (hvorav 12 deltok i forsøket) om strategier, mål og tiltak for økt deltakelse blant barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter, samt en spørreundersøkelse til ulike lag og foreninger som tilbyr aktiviteter for barn og unge. Av svakheter ved forsøket som gjør det vanskelig å trekke konklusjoner nevnes koronapandemi, en begrenset tidsramme, manglende nullpunktmålinger og ulik oppstart og varighet av forsøket i ulike kommuner.

Analysene tyder på at fritidskortet kunne fungere som et springbrett for å utvikle fritidstilbudet for barn og unge, gjennom et samarbeid med frivilligheten og kommersielle aktører. Utviklingen av digitale løsninger ga kommunen bedre oversikt over tilbudet og en ny plattform for samarbeid med tilbyderne. Ønsket om i særlig grad å nå ut til bestemte grupper møtte hindringer både i lovverket med tanke på personvern, og fra fritidskortets universelle innretning.

Sentrale barrierer som ble nevnt i implementeringen var knyttet til digitale løsninger blant annet for betaling, og vansker med å nå ut med kunnskap. Det kunne virke som om ordningen bevisstgjorde foreldre og foresatte om sosiale forskjeller i barns deltakelse i fritidsaktiviteter. Kostnader ble i mindre grad framhevet som en årsak til at barna sluttet på aktiviteter. Likevel kunne også foresatte som hevdet å ikke ha så dårlig råd, rapportere at støtten utgjorde en reell forskjell med tanke på å muliggjøre at barna kunne delta i organiserte fritidsaktiviteter. Andre barrierer som ble nevnte var at man ønsket å prøve ut aktiviteter før man forpliktet seg til deltakelse over tid, utfordringer med transport, samt krav til foreldreengasjement.

Flere kommuner ønsket i etterkant å videreføre Fritidskortet lokalt, både i universelle og behovsprøvde utgaver. I begge tilfeller ønsket man å basere seg på tillit til brukerne og lite byråkrati. De fleste steder ble det rapportert at fritidskortordningen hadde ført til endringer i måten kommunen arbeider med barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter på. Som en mulig forbedring av ordningen nevnte både foresatte og organisasjoner at det ikke bare var deltakeravgiften man ønsket støtte til, men like gjerne utstyr og andre kostnader.